

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Oddělení portugalistiky

**Chyby ve výslovnosti českých studentů
při osvojování portugalského jazyka**

Pronunciation mistakes of Czech students learning Portuguese

Diplomová práce

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Jan Hricsina, Ph.D.

Vypracovala:

Barbora Kopáčková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem „Chyby ve výslovnosti českých studentů při osvojování portugalského jazyka“ vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Karlově univerzitě v Praze v knihovně Filozofické fakulty a byla zpřístupněna ke studijním účelům.

V Praze dne 30.7.2015

.....

Kopáčková Barbora

Poděkování

Touto cestou chci poděkovat PhDr. Janu Hricsinovi, Ph.D. za odborné vedení mé práce, vstřícnost a ochotu, a také za čas, který mi věnoval.

Dále bych chtěla poděkovat studentům, kteří se zúčastnili náročného nahrávání a poskytli mi tak cenný materiál.

Poděkování patří také mé rodině, přátelům, kolegům a nadřízeným, bez jejichž podpory a pochopení by tato práce nevznikla.

Abstrakt

Diplomová práce „Chyby ve výslovnosti českých studentů při osvojování portugalského jazyka“ je zaměřena na nalezení nejčastějších chyb ve výslovnosti portugalských hlásek u českých studentů. Práce je rozdělena na část teoretickou a na část praktickou. V teoretické části, která byla vypracována na základě prostudovaných odborných materiálů, jsme se zabývali fonetikou a fonologií, způsobem tvoření mluvené řeči, fonetickou transkripcí, zvukovou stránkou portugalského jazyka, představili jsme si systém portugalských hlásek, pravidla pro výslovnost jednotlivých hlásek a také vlivy mateřského jazyka na proces osvojování cizího jazyka. Teoretická část nám posloužila jako podklad pro část praktickou. V praktické části se věnujeme podrobné analýze pořízených zvukových nahrávek studentů prvního až pátého ročníku studijního oboru Portugalistika Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Cílem analýzy bylo odhalit typické chyby portugalské výslovnosti českých studentů. Výsledky výslovnostních jevů jsme zaznamenali do tabulek dle každého jevu zvlášť. V závěru této práce se nachází zhodnocení analýzy a celkové shrnutí.

Abstract

The presented Master's thesis entitled „Pronunciation mistakes of Czech students learning Portuguese“ tries to depict the most common mistakes in the pronunciation of Portuguese sounds by Czech students. The thesis is divided into two parts: theoretical and practical. The theoretical part, based on a careful research of specialized materials, deals with phonetics, the phonological aspect of a language, phonology, the description of speech forming processes, sound systems of Portuguese, rules for correct pronunciation of respective sounds and also interference - the influences of a person's mother tongue while learning Portuguese. The theoretical part served as a basis for the practical part. In the practical part an analysis was carried out, using a number of audio recordings taken from first-year to fifth-year students of Portuguese Studies at Charles University, Faculty of Arts. The aim of this analysis was to detect typical mistakes made by Czech Students in the pronunciation of Portuguese sounds. The observed pronunciation phenomena are recorded in tables, each phenomena separately. In conclusion, the thesis provides an evaluation of the analysis.

Klíčová slova

portugalský jazyk
chyby ve výslovnosti
český student
správná výslovnost
výuka cizího jazyka
fonetika

Keywords

portuguese language
pronunciation mistakes
czech student
correct pronunciation
teaching foreign language
phonetics

Obsah

1	ÚVOD.....	8
2	FONETIKA A FONOLOGIE.....	10
2.1	Fonetika.....	10
2.2	Fonologie.....	10
3	TVOŘENÍ MLUVENÉ ŘEČI.....	12
3.1	Ústrojí artikulační (hláskovací).....	12
3.1.1	Nadhrtanové dutiny.....	13
3.1.2	Mluvidla.....	13
4	FONETICKÁ TRANSKRIPCE.....	15
5	ZVUKOVÁ STRÁNKA PORTUGALSKÉHO JAZYKA.....	16
5.1	Přízvuk.....	16
5.1.1	Umístění přízvuku.....	17
5.2	Redukce.....	18
6	SYSTÉM HLÁSEK PORTUGALSKÉHO JAZYKA.....	20
6.1	Samohlásky.....	20
6.1.1	Artikulační hledisko.....	21
6.1.1.1	Podle horizontálního posunu jazyka.....	21
6.1.1.2	Podle vertikálního posunu jazyka.....	21
6.1.1.3	Podle labializace.....	22
6.1.1.4	Podle trvání (kvantity).....	22
6.1.1.5	Podle zavřenosti / otevřenosti samohlásek.....	22
6.1.1.6	Podle nosovosti.....	23
6.1.1.7	Podle přízvučnosti a nepřízvučnosti.....	23
6.1.2	Systém portugalských vokálů.....	24
6.1.2.1	Charakteristika systému orálních vokálů.....	24
6.1.2.2	Charakteristika systému nazálních vokálů.....	24
6.2	Polosamohlásky a polosouhlásky.....	25
6.2.1	Charakteristika systému polosamohlásek a polosouhlásek.....	25
6.2.2	Dvojhlásky a trojhlásky.....	27
6.2.2.1	Dvojhlásky.....	27
6.2.2.2	Trojhlásky.....	27
6.2.2.3	Dvojhlásky a trojhlásky orální.....	28
6.2.2.3.1	Dvojhlásky orální.....	28
6.2.2.3.2	Trojhlásky orální.....	29
6.2.2.4	Dvojhlásky a trojhlásky nazální.....	30
6.2.2.4.1	Dvojhlásky nazální.....	30
6.2.2.4.2	Trojhlásky nazální.....	30
6.3	Souhlásky.....	31
6.3.1	Kritéria třídění souhlásek.....	31
6.3.1.1	Podle způsobu artikulace.....	32
6.3.1.1.1	Okluzivy.....	32
6.3.1.1.2	Konstriktivy.....	32
6.3.1.1.3	Semiokluzivy.....	32
6.3.1.2	Podle místa artikulace.....	33
6.3.1.3	Podle znělosti.....	33

6.3.1.4	Podle napjatosti	34
6.3.1.5	Podle nosovosti.....	34
6.3.1.6	Podle tvrdosti vs. měkkosti.....	34
6.3.2	Charakteristika systému konsonantů	35
7	PRAVIDLA VÝSLOVNOSTI	37
7.1	Orální vokály	38
7.2	Nazální vokály	45
7.3	Diftongy a triftongy	46
7.4	Konsonanty	46
7.4.1	Konsonantické skupiny.....	50
8	VLIV MATEŘSKÉHO JAZYKA NA OSVOJOVÁNÍ CIZÍHO JAZYKA.....	52
8.1	Podobné a rozdílné fonetické jevy portugalského a českého jazyka	52
8.2	Česko-portugalská mezijazyková interference	53
9	CHARAKTERISTIKA SKUPINY ANALYZOVANÝCH STUDENTŮ	55
10	ANALÝZA ZVUKOVÉHO MATERIÁLU	56
10.1	Samohlásky.....	57
10.1.1	Redukce samohlásek v pozici protonické.....	57
10.1.2	Redukce samohlásek v pozici posttonické.....	58
10.1.3	Nosové samohlásky - nosovost.....	62
10.1.3.1	Zavřenost nosové samohlásky a při výskytu v rámci skupin an, am,.....	63
10.1.4	Nosové dvojhásky a trojhásky - nosovost	64
10.1.4.1	Zavřenost nosové samohlásky a při výskytu v rámci skupin ão, am, em, êm, ém, ãe	65
10.1.5	Výslovnost skupiny –ou.....	66
10.2	Souhlásky.....	66
10.2.1	Výslovnost písmene r na počátku slova.....	66
10.2.2	Výslovnost skupiny rr	67
10.2.3	Výslovnost velarizovaného l.....	67
10.2.4	Výslovnost intervokálního s	68
10.2.5	Výslovnost písmene x	68
10.2.5.1	Písmeno x v intervokální pozici	68
10.2.5.2	Písmeno x v předponě ex-	69
10.2.6	Výslovnost souhláskových skupin ct, pt.....	69
10.3	Přízvuk.....	70
11	SHRNUTÍ ANALÝZY	75
12	ZÁVĚR	77
13	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
14	PŘÍLOHY	82
14.1	Příloha č.1	82
14.2	Příloha č.2	84

1 ÚVOD

Tato diplomová práce s názvem „Chyby ve výslovnosti českých studentů při osvojování portugalského jazyka“ se zabývá tématem z oblasti fonetiky. Všeobecně je známo, že výslovnost cizího jazyka je pro mluvčí, kteří si jej chtějí osvojit velmi často problematická. Pokud chceme portugalský jazyk ovládat, je nutné se seznámit nejen se slovní zásobou a gramatikou, ale také se věnovat zvukové stránce jazyka, zejména výslovnosti, přízvuku a intonaci. Ve své diplomové práci se zaměřím na identifikaci a popsání nejběžnějších chyb ve výslovnosti portugalských hlásek, kterých se čeští studenti nejčastěji dopouštějí. Zkoumat budeme také umístění přízvuku.

„Chyby ve výslovnosti českých studentů při osvojování jazyka“ jsem si za téma své diplomové práce zvolila zejména z toho důvodu, že se této problematice doposud žádná odborná publikace podrobněji nevěnovala. Portugalský jazyk patří do skupiny románských jazyků, z nichž všechny ostatní jsou již v tomto směru zkoumány a publikací o této problematice lze v knihovnách nalézt nepřeberné množství. Portugalský jazyk však v tomto ohledu stále stojí jaksi v ústraní. Proto bych jej chtěla v této práci představit a rozšířit tak jeho povědomí u veřejnosti. Dalším důvodem k výběru tohoto tématu je můj osobní vztah jak k portugalštině, tak k fonetice. V neposlední řadě se domnívám, že mnou zpracovaný materiál velmi dobře poslouží jak studentům, tak i učitelům portugalského jazyka, kteří chtějí zdokonalovat své znalosti či vylepšovat způsoby výuky tohoto krásného, avšak zároveň náročného jazyka.

Cílem této práce je nalézt chyby, kterých se čeští studenti při osvojování portugalského jazyka dopouštějí nejčastěji a zároveň vymezit, u kterých výslovnostních jevů dělají studenti nejvíce chyb a které jsou naopak méně problematické. K identifikaci těchto chyb poslouží zvuková nahrávka studentů Ústavu románských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Tato práce je rozdělena do dvou částí – teoretické části a části praktické.

V teoretické části se budu nejdříve zabývat charakteristikou fonetiky a fonologie, následně čtenáře ve stručnosti seznámím s procesem, jakým se tvoří lidská řeč. Dále krátce představím transkripční systém IPA, kterého budu ve své práci hojně využívat. Podrobněji se zmíním o zvukové stránce portugalského jazyka a budu se také věnovat systému hlásek v portugalštině. V tomto oddíle také čtenář nalezne pravidla výslovnosti, se kterými je nutné se seznámit v rámci procesu osvojování portugalského jazyka. Stručně se zmíním o vlivech mateřského jazyka, kterým je každý mluvčí bezpochyby vystaven.

V praktické části nejprve představím skupinu studentů, kteří se účastnili nahrávání a poskytli mi tak velmi cenný materiál, který může posloužit i k případnému prohloubení studia této problematiky do budoucna. Budu se věnovat analýze zvukových nahrávek studentů prvního až pátého ročníku oboru Portugalistika Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Slova z nahrávek rozdělím do tabulek dle jednotlivých analyzovaných výslovnostních jevů. U každého zkoumaného výslovnostního jevu graficky vyznačím, zdali student vyslovil správně či špatně a na konci tabulky vždy uvedu celkový počet chyb. V závěru pak provedu hodnocení výsledků zkoumání a na základě zjištěných chyb se pokusím identifikovat nejčastější chyby při výslovnosti portugalských hlásek.

Z povahy této diplomové práce považuji za důležité detailně nastínit základní zákonitosti a pravidla, která se v rámci portugalského jazyka uplatňují a která by si mluvčí, jež se chce naučit portugalskému jazyku, měl bez výjimky osvojit. Bez porozumění a reálného využívání těchto pravidel by osvojení správné výslovnosti nebylo možné. Naším úkolem není porovnávat fonetické jevy, jež se vyskytují v portugalské, z různých úhlů pohledu a přinášet tak kompletní souhrn poznatků a názorů, jež se vztahují ke každému z nich. Jde nám o zachycení pravidel tak, aby čtenář byl schopen tyto zákonitosti pojmout. Na tato pravidla pak navážeme při analýze nahrávek, jež jsme pořídili s českými studenty a zjistíme, zda-li jsou tato pravidla dodržována či nikoliv. Vzhledem k požadavku na jednotnost terminologie a přehlednou strukturu této práce budeme vycházet z publikace docenta Tláskala s názvem *Fonetika a fonologie současné evropské portugalské*. Budeme se však opírat i o jiná stěžejní díla, která jsou s naším tématem spojena. Všechna tato díla uvádím v seznamu použité literatury.

TEORETICKÁ ČÁST

2 FONETIKA A FONOLOGIE

Studiem zvukové stránky jazyka se zabývají vědní obory fonetika a fonologie. Tyto dva vědní obory na sebe ve velké míře navazují a vzájemně se doplňují, proto považují za důležité je představit.

2.1 Fonetika

Fonetiku můžeme definovat jako vědu, která zkoumá artikulační (výslovnostní), akustickou a percepční stránku zvukových prvků jazyka. Zkoumá také způsob, jak se tato tři kritéria projevují v mluvených, resp. zvukových projevech jako takových¹. Zvukovou stránku jazyka tedy nazíráme z těchto tří hledisek. Akustická fonetika se zabývá výsledným zvukem a artikulační fonetika se zabývá způsobem tvoření slov. O artikulační fonetice se zmíním podrobněji dále, kdy ve stručnosti popíšu samotnou tvorbu mluvené řeči.

Základní jednotkou, s níž fonetika pracuje je hláska. Palková definuje hlásku jako obecnou neznakovou jednotku. Tato jednotka je elementárním zvukovým segmentem, který je možné vymezit výčtem fyzikálních vlastností zvukového materiálu. Fyzikálními vlastnostmi chápeme vlastnosti artikulační, akustické a percepční. Hláska patří do segmentálních prvků jazyka a je dílčí součástí slabiky.²

Fonetika dále vyděluje suprasegmentální prvky, k nimž patří přízvuk a intonace. Pokud chceme portugalský jazyk dobře ovládat, je nezbytné se všem výše uvedeným fonetickým jevům naučit.

2.2 Fonologie

Pod pojmem fonologie rozumíme lingvistickou disciplínu, jež zkoumá systém zvukových prostředků daného jazyka s ohledem na jejich funkční uplatnění, a to nejen v rovině segmentální,

---

¹ ROMPORTL, M. Základy fonetiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. s.12.

² PALKOVÁ, Z. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994. s.118.

ale i suprasegmentální³. Jak jsem již naznačila výše, fonologie je sice samostatný vědní obor, ale je velmi těsně spjata s fonetikou. Dokladem toho může být Krčmová, která uvádí, že obě disciplíny při svých zkoumáních vycházejí ze znění řeči. Většina fonologických studií a zkoumání opírá své závěry o poznatky získané z fonetiky a naopak fonetické využívají fonologických zobecnění pro interpretaci poznatků získaných využíváním fonetických metod.⁴

Základní jednotkou fonologie je foném. Palková definuje foném jako obecnou neznakovou jednotku, jež nese význam. Jedná se o elementární zvukový segment, který byl stanoven a vymezen na základě své schopnosti rozlišovat nadřazené, znakové jednotky jazykového systému. Jak dále uvádí Palková, foném není nositelem významu, ale umožňuje odlišit morfém, slova a tvary slov.⁵

---

³ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.15.

⁴ KRČMOVÁ, M. Fonetika a fonologie [online]. [cit. 2015-04-22]. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/ff/ps09/fonetika/tisk_2009/ch03s02.html>

⁵ PALKOVÁ, Z. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994. s.118.

3 TVOŘENÍ MLUVENÉ ŘEČI

Abychom lépe porozuměli problematice výslovnosti, pokládám za nezbytné představit alespoň ve stručnosti proces, jakým se řeč tvoří a které části lidského těla jsou do něj zapojeny a jak.

Do produkce řeči jsou zapojena tato tři ústrojí:

- ústrojí respirační (dechové)
- ústrojí fonační (hlasové)
- ústrojí artikulační (hláskovací)

Dohromady je nazýváme jako mluvidla. Lidská řeč je složitý a náročný proces, který vzniká kombinací různých fyziologických dějů. Lidská řeč má svůj počátek v dechovém ústrojí, kde se vytváří výdechový proud. Tento výdechový proud vzduchu tvoří základ pro vznik mluvené řeči. V hlasovém ústrojí se tento výdechový proud přetváří na lidský hlas a to v momentě, kdy je výdechový proud na krátkou chvíli zadržen sevřenými hlasivkami. Díky tomu se začíná pod hlasivkami, jež jsou stále sevřené, zahušťovat. Hlasivky jsou pružným orgánem, tedy tento tlak dlouho nevydrží a na krátký okamžik se od sebe oddálí. Vzniká tak hlasová štěrbina, jíž většina nahromaděného vzduchu uniká nad hlasivky a postupuje dále vzhůru dýchací cestou. Následně na to se hlasivky se opět sevrou. Celý tento proces se pravidelně opakuje a dává tak vzniknout vzduchové vlně, která je námi vnímána jako zvuk. Zvuk tedy vzniká v prostoru nad hlasivkami, a to střídavým zahuštěním a zředěním vzduchu, jež právě prošel přes hlasivky. Tento jev označujeme termínem základní tón. Základní tón je základem hlasu a nosným prvkem pro řadu jevů a kvalit, jež v rámci jazyka i řeči zkoumáme.⁶

Z povahy této práce se detailněji zmíním pouze o ústrojí artikulačním.

3.1 Ústrojí artikulační (hláskovací)

Pod pojmem artikulační ústrojí rozumíme ty orgány, které se aktivně podílejí na tvoření řeči v prostorách nacházejících se nad hrtanem. Řadíme sem tzv. **nadhrtanové rezonanční**

---

⁶ PALKOVÁ, Z. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994. s.54.

dutiny a zároveň další orgány (**mluvidla** v užším slova smyslu). Tyto orgány se podílejí na vzniku hlásek a dalších zvuků lidské řeči tím, že fungují jako modifikátor vzduchového proudu, který vychází z plic, tzn. některé části se zapojují, některé jsou vyřazeny z činnosti či vytvářejí různé překážky, přes které výdechový proud prostupuje a jsou tak vytvářeny různé podmínky pro vznik zvukových projevů jazyka.⁷

3.1.1 Nadhrtanové dutiny

Rozlišujeme tři nadhrtanové dutiny: hrdelní (laryngální), nosní (nazální) a ústní (orální). Z povahy této práce nás nejvíce bude zajímat dutina ústní, jež má také pro artikulaci hlásek největší význam. Prostory v rámci této dutiny lze totiž nejvíce ze všech tří výše zmíněných nadhrtanových dutin modifikovat. Pohyby v rámci dutiny ústní mají tedy zásadní vliv na tvoření a artikulaci velké většiny hlásek. Pokud mluvíme o samohláskách, ty vznikají rezonancí v prostorech dutiny ústní, která je při jejich průchodu výrazně uvolněná. Pro vznik souhlásek je charakteristické narážení proudu vzduchu na překážku, jež se tvoří různými pohyby dutiny ústní.⁸

3.1.2 Mluvidla

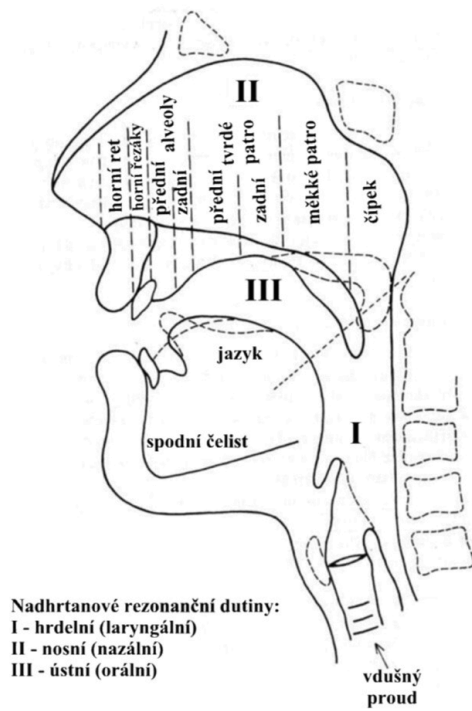
Tláškal dělí mluvidla na aktivní a pasivní. Mezi aktivní patří rty, jazyk a čípek. Do pasivních řadí zuby, dásňový výstupek a tvrdé patro. Měkké patro se podílí na realizaci některých hlásek pasivně, jiných aktivně. Aktivní je při artikulaci portugalských samohlásek orálních a pasivní při tvoření velárních souhlásek. Spodní čelist se pohybuje, má vliv zejména na velikost čelistního úhlu, ovšem pohyblivostí rtů a především jazyka nedosahuje.⁹

---

⁷ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.19

⁸ Tamtéž, s.19

⁹ Tamtéž, s.20

Obr.1¹⁰

¹⁰ DOKULIL, M. a kol.: Mluvnice češtiny 1. Praha: Akademia, 1986. [online][cit. 2015-16-04]. Dostupné z WWW: http://www.ucenischalupou.chytrak.cz/cesky_jazyk_2/soubory/artikulacni_ustroji_b.gif

4 FONETICKÁ TRANSKRIPCE

K zachycení jevů, ke kterým v mluveném projevu dochází, slouží speciální grafický systém. Tohoto systému budeme v naší práci hojně využívat, jelikož nám umožňuje zvukovou stránku lidské řeči velmi věrně zachytit. Jde o takový způsob zachycení mluveného projevu, kdy každé hlásce odpovídá vždy jeden grafický znak a naopak, téže hlásce odpovídá vždy pouze jediná grafická značka. Mluvíme o tzv. fonetické transkripci. Tento přepis zvukové stránky lidské řeči byl zaveden roku 1886 Mezinárodní fonetickou asociací (International Phonetic Association – zkráceně IPA¹¹). Jedná se o velmi precizně vymyšlený systém značek, který je schopen obsáhnout všechny hlásky, jež nemají v latinské abecedě jednoduché značení. Pokud si osvojíme tento systém značek, jsme schopni foneticky zachytit jakékoliv slovo z jakéhokoliv jazyka. A naopak, pokud se setkáme se slovem ve fonetickém přepisu, jsme schopni toto slovo bez problému přečíst, aniž bychom věděli o jaký jazyk se jedná a jaká pravidla výslovnosti v rámci něj platí. Tento systém se průběžně upravuje a doplňuje, nicméně i v současném stavu je schopen obsáhnout téměř všechny hlásky a všechny jazyky. Pro konkrétní jazyky je tato mezinárodní fonetická abeceda náležitě upravena. Fonetické transkripce se hojně využívá např. při fonetických a dialektologických studiích a výzkumech. I my v této práci budeme systému fonetického přepisu hojně využívat, a to zejména z důvodu přesného zachycení jednotlivých jevů, které je pro úspěšné osvojení cizího jazyka důležité a pak také z důvodu přehlednosti a systematičnosti, jež nám tento systém značení nabízí.

---

¹¹ Používá se též zkratka API, která vychází z francouzského označení této organizace (Association Phonétique Internationale)

5 ZVUKOVÁ STRÁNKA PORTUGALSKÉHO JAZYKA¹²

Zvukovou stránkou portugalského jazyka prostupují jisté specifické rysy a charakteristiky, se kterými je třeba se seznámit. Chceme-li se naučit správně vyslovovat zákonitosti, které jsou pro portugalský jazyk charakteristické. Mezi nejdůležitější rysy patří přízvuk, se kterým velmi úzce souvisí redukce samohlásek. Neméně typickým rysem pro portugalský jazyk je také tendence k nápadně uvolněné artikulaci souhlásek.

5.1 Přízvuk

Slovní přízvuk bývá definován jako zřetelný zvukový důraz na určitou slabiku v porovnání se slabikami sousedními. Přízvuk dělíme na dynamický, melodický a kvantitativní. Velmi často se stává, že tyto druhy přízvuků jsou v jazycích navzájem propojeny. V portugalském jazyce se setkáváme se silným dynamickým (silovým) přízvukem. Tímto se portugalština liší od českého jazyka.¹³

„V češtině se při realizaci slovního přízvuku může uplatnit melodický průběh, dynamické proporce a v jisté míře i trvání slabik, především jejich samohlásek. Prokazuje se vliv kontextu, a to kontextu delšího, než představuje jen bezprostřední okolí tzv. přízvučné slabiky.“¹⁴

Portugalský přízvuk je výrazně silnější než přízvuk český. Přízvuk je v portugalštině charakterizován nápadnou rozdílností v důraze oproti ostatním slabikám. Přízvučná slabika je realizována daleko důrazněji než slabika nepřizvučná. Liší se také co do trvání.¹⁵

Zejména co se týče trvání hlásky jsou portugalské přízvučné slabiky jednoznačně rozpoznatelné od slabik nepřizvučných. V rámci českého jazyka délka samohlásky není závislá na přízvuku, dlouhé a krátké mohou být jak slabiky přízvučné, tak i nepřizvučné. Portugalské přízvučné a nepřizvučné slabiky se dále výrazně liší co do kvality samohlásek. Ty jsou ve slabikách nepřizvučných značně redukovány. Oproti tomu v češtině se kvalita nepřizvučných slabik nijak

---

¹² Pokud mluvíme o portugalském jazyce, bereme v úvahu pouze evropskou variantu. Brazilská varianta má svá specifika, těmito se však v této práci z důvodu rozsahu zabývat nebudeme, popř. je pouze stručně zmíníme.

¹³ PALKOVÁ, Z. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994. s.277.

¹⁴ Tamtéž, s.278.

¹⁵ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.238.

neliší od kvality slabik přízvuchých. Co do kvantity slabik řadí Duběda v této souvislosti portugalský jazyk k jazykům redukčním.¹⁶

Přízvuk dále dělíme dle stálosti jeho umístění a to na pevný a volný. Čeština je typickým představitelem jazyka s pevným přízvukem, který se vždy uplatňuje na první slabice slova. Oproti tomu portugalský jazyk řadíme mezi jazyky s volným přízvukem. Pro jazyky s volným přízvukem platí, že přízvuk nemá vždy stejné umístění. Přízvuchná tedy může být první, druhá nebo dokonce i třetí slabika od konce slova. Český slovní přízvuk není fonologicky funkční, tzn. nerozlišuje mezi sebou slova a slovní významy. Chápeme jej jako hranici mezi dvěma slovy / jednotkami jazyka. V důsledku toho mluvíme u přízvuku o jeho funkci delimitativní.¹⁷ Oproti tomu v portugalštině, jež patří k jazykům s volným umístěním přízvuku, plní rozdíl v umístění přízvuku jednoznačně distinktivní funkci, která se projevuje v rovině morfologické, tedy jedno slovo či slovní tvar může mít různé významy právě díky různé pozici přízvuku, přestože má slovo stejnou fonologickou podobu. Jako příklad nám poslouží slovesný tvar vs. podstatné jméno: *duvida* [du'viðe] „pochybuje“ – *dúvida* ['duviðe] „pochybnost“).¹⁸

Lze tedy konstatovat, že portugalské slabiky přízvuchné se vyznačují větší silou, delším trváním a plnými samohláskami. Oproti tomu slabiky nepřívuchné se dají charakterizovat menší silou, kratším trváním a redukcí samohlásek.

5.1.1 Umístění přízvuku

V současné portugalštině je velmi obtížné vymezit jednoznačná a vždy platná pravidla, která by se dala aplikovat bez výjimky. Tláskal tedy navrhuje, aby se vycházelo vždy z grafické podoby slova a slovního tvaru a doporučuje k této grafické podobě při formulování pravidel ohledně umístění přízvuku přihlížet.

Oproti češtině se portugalský přízvuk počítá od konce, nikoliv od začátku slova. Přízvuk může být umístěn buď na první nebo na druhé slabice od konce slova. **Přízvuk na druhé slabice od konce** slova mají slova a slovní tvary, které končí na psané ústní vokály **a, e, o** popř. na kombinace písmen **as, es, os, am, em, ens**. Jako příklad uvádí slova *mesa* „stůl“, *dente* „zub“, *carro* „auto“, *trutas* „pstruzi“, *imagem* „obraz“, *garagens* „garáže“. **Přízvuk na první slabice od**

¹⁶ DUBĚDA, T. Jazyky a jejich zvuky. Praha: Karolinum, 2205. s.156

¹⁷ PALKOVÁ, Z. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994. s.277.

¹⁸ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.238.

konce slova mají slova a slovní tvary, které končí na psané orální vokály **i**, **u**, popř. na kombinace písmen **is**, **us**, **im**, **om**, **um**, **ins**, **ons**, **uns**. Jako příklad lze uvést tato slova: *bisturi* „skalpel“, *hindu* „hindština“, *liceu* „gymnázium“, *latim* „latina“, *jardins* „zahrady“. Přízvuk na první slabice od konce mají také slova a slovní tvary, které končí na psané nazální vokály a dvojhlasiky, jež jsou v některých případech následovány hláskou **s**. Jsou to např. slova *irmã* „sestra“, *solução* „řešení“, *traduções* „překlady“. Dalším případem, kdy stojí přízvuk na první slabice od konce jsou slova a slovní tvary, které končí na psané konsonanty s výjimkou **s** a **m**, např. *legal* „zákonný“, *senador* „senátor“, *rapidez* „rychlost“.

Ve všech ostatních slovech a slovních tvarech, které nebyly uvedeny v rámci výše zmíněných pravidel, je samohláska nesoucí přízvuk vždy označena graficky, např. *mostrará* „ukáže“, *fácil* „snadný“, *café* „káva“, *lógico* „logický“.

Co se týče jednoslabičných slov, tak ta mohou být jak přízvučná, tak i nepřízvučná. V portugalštině existují jednoslabičná slova, která nesou vlastní přízvuk a tedy nejsou závislá na přízvučných slovech v jejich okolí. Sem řadíme např. slova *dor* „bolest“, *flor* „květina“, *já* „už“, *mel* „med“ apod.¹⁹

Kromě přízvuku hlavního využívá portugalština ještě přízvuku vedlejšího. Tomuto jevu se však v této práci věnovat nebudeme, považovali jsme však za vhodné se o něm zmínit. Přízvuk vedlejší najdeme zejména v příslovcích, která byla utvořena od přídavných jmen pomocí přípony *-mente* a ve zdobnělinách utvořených příponami typu *-zinho*, *-zito*, *-zote*.²⁰

5.2 Redukce

S portugalským přízvukem je do značné míry spjata i redukce samohlásek. Poslechem portugalského mluveného projevu zjistíme, že přízvučné slabiky, respektive přízvučné samohlásky, se co do trvání nápadně odlišují od slabik, respektive samohlásek nepřízvučných. Přízvučné samohlásky jsou co do trvání podstatně delší, nežli samohlásky nepřízvučné. Přízvučné samohlásky také vyslovujeme s větším důrazem a mluvidla jsou o poznání napjatější. Na finální artikulaci portugalských hlásek má přízvuk a jeho umístění značný vliv. Ve slabice nepřízvučné dochází k velmi patrné redukci samohlásek. To může mít za následek až úplné

---

¹⁹ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.239.

²⁰ Tamtéž, s.242.

vypuštění vokálu a tím pádem snížení počtu slabik ve slově.²¹ Jako příklad si uveďme slovo *explícito* [i'ʃplisitu] → [ʃplisitu].

---

²¹ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.239.

6 SYSTÉM HLÁSEK PORTUGALSKÉHO JAZYKA

Hlásky rozlišujeme podle toho, jak se tvoří mluvidly. Za základní dělení považujeme dělení na samohlásky a souhlásky. Podstatou samohlásek je tón. Nese jej výdechový proud, který volně prochází ústy. Podstatou souhlásek je šum, který vzniká narážením výdechového proudu na zúžené nebo úplně přehrazené nadhrtanové dutiny.

Počet i soustava portugalských hlásek se odlišuje v několika ohledech od stavu v češtině, a to jednak co do fonetické podstaty hlásek, jejich počtu i jazykového využití. Pro souhláskovou soustavu je typická tendence k uvolněné artikulaci, a to zejména v intervokální pozici a na konci slabiky. V soustavě samohlásek je bezesporu nejvýznamnějším rysem rozdílnost mezi samohláskami přízvučnými a nepřízvučnými. Co se týče jednotlivých vokálů, ty jsou do značné míry ovlivňovány svým okolím. Tímto se portugalská podstatně liší od českého jazyka. Dle slov Palkové disponuje český jazyk poměrně malým počtem samohlásek. Tyto samohlásky se však navzájem velmi liší, je tedy nemožné je mezi sebou zaměnit. České samohlásky vyslovujeme vždy plně tzn., že nikdy nepodléhají redukci. Pokud přesto k redukci dojde, jedná se zpravidla o nedbalou výslovnost, která je většinou vnímána negativně. Jejich výslovnost je v zásadě jednotná, vlivy sousední hlásky nebo místo výskytu ve slově jsou zanedbatelné.²²

Vedle samohlásek a souhlásek portugalská vyděluje ještě další skupinu hlásek, jimiž jsou polosamohlásky. Odborná terminologie zde však není ustálená. Proto se mimo termínů polosamohlásky můžeme setkat s označením polosouhlásky. Stále častěji se pro tyto hlásky užívá také označení glide nebo aproximanta.²³

6.1 Samohlásky

Portugalský jazyk disponuje devíti samohláskami [i, ɨ, e, ε, a, ɐ, ɔ, o, u]. Mluvíme o vokálech orálních. V portugalské je však jedním z charakteristických prvků samohlásek také jejich nazálnost (nosovost), díky níž je možné samohlásky dále rozdělit do nazálních a orálních. Portugalské samohlásky se oproti českým liší i co se týče kritéria kvantity – toto u portugalských vokálů nerozlišujeme. V češtině „(..) standardní podoba jazyka používá pěti variant kvality (složení zvuku) a dvou variant kvantity (délky zvuku), dlouhé samohlásky jsou jednak jednoduché, jednak dvojhásky“²⁴. Kritérium

²² PALKOVÁ, Z. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994. s.170.

²³ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.76.

²⁴ PALKOVÁ, Z. Fonetika a fonologie češtiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994. s.170.

nazálnosti se u českých samohlásek neuplatňuje. Charakter českých samohlásek zůstává neměnný ve všech polohách, kdežto portugalské samohlásky podléhají značným změnám. Samohlásky se odlišují jak ve slabikách přízvučných a nepřízvučných, tak i v závislosti na různém hláskovém okolí.

Hlásky všeobecně lze třídit dle akustického a dle artikulačního hlediska. V této práci se budeme zabývat spíše artikulačním hlediskem. Tláškal dělí portugalské samohlásky následovně.

6.1.1 Artikulační hledisko

6.1.1.1 Podle horizontálního posunu jazyka

Na základě pohybů jazyka vpřed či vzad rozlišujeme samohlásky na

střední [a, e]

přední [i, e, ε]

zadní [ɔ, o, u]

Samohláska [ɨ] se při realizaci posouvá slabě dozadu a lze ji tedy označit za středozaďní.

6.1.1.2 Podle vertikálního posunu jazyka

Dle vertikálního posunu jazyka, s nímž bývá spojen i posun horizontální, rozlišujeme portugalské vokály na následující skupiny:

vysoké	vysoké přední [i]
	vysoké zaďní [u]
	vysoké středozaďní [ɨ]
nízke	nízke střední [a]
polonízke	polonízke přední [ε]
	polonízke zaďní [ɔ]
středové	střední středové [e]
polovysoké	polovysoké přední [e]

polovysoké zadní [o]

6.1.1.3 Podle labializace

Pro zvuk portugalských samohlásek je činnost rtů důležitá. Podle artikulace rtů dělíme portugalské samohlásky do dvou skupin, a to na

labializované [u, o, ɔ]

nelabializované [i, e, ε, ĩ, a, ɐ].

6.1.1.4 Podle trvání (kvantity)

„V češtině se vokály liší ve všech pozicích také trváním, kvantitou. Dlouhá samohláska má dobu trvání zhruba dvojnásobnou než samohláska krátká ve stejné pozici. Délka vokálu je v češtině nezávislá na umístění slovního přízvuku. Naopak v portugalštině kritérium kvantity u vokálů neexistuje.“²⁵

6.1.1.5 Podle zavřenosti / otevřenosti samohlásek

V češtině nerozlišujeme samohlásky dle kritéria otevřenosti / zavřenosti. Všechny vokály považujeme za hlásky středního stupně otevřenosti. Naproti tomu portugalština velmi důsledně rozlišuje samohlásky otevřené a zavřené. Portugalský vokalický systém tedy samohlásky rozděluje do čtyř stupňů otevřenosti:

zavřené [i, ĩ, u]

polozavřené [e, o]

polootvřené [ε, ɔ]

otevřené [a]

Tláškal je však toho názoru, že existuje ještě jeden stupeň otevřenosti. Řadí sem vokál [ɐ], jehož realizaci lze charakterizovat jako polo-polozavřenou.

---

²⁵ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.44.

6.1.1.6 Podle nosovosti

V portugalštině je rozlišování mezi samohláskami orálními a nazálními velmi důležité. Rozdíl mezi orálností / nazálností spočívá v tom, že samohlásky ústní se tvoří rezonancí výdechového proudu pouze v dutině ústní, kdežto při produkci samohlásek nazálních je zapojena také rezonance dutiny nosní.

V portugalštině tedy rozdělujeme vokály na

nazální (Vnas): [ĩ, ê, ê, ê, ã, õ, õ, ũ]

orální (Vor): [i, i, e, e, a, e, o, u]

V rámci kompletního přehledu považuji za důležité připomenout zvláštní kategorii vokálů, tzv. vokály nazalizované. Nazalita vzniká působením nazálních konsonantů v intervokálním postavení na vokál, který se nachází před nimi. V evropské variantě se s tímto jevem příliš často nesetkáme, je však typický zejména pro brazilskou variantu.

6.1.1.7 Podle přízvučnosti a nepřízvučnosti

Oproti češtině, která nerozlišuje délku vokálů ve slabice přízvučné a nepřízvučné, se portugalština liší nápadným rozdílem mezi realizacemi samohlásek ve slabikách přízvučných a nepřízvučných. V portugalštině je poměrně běžným jevem úplný výpadek vokálu ve slabikách nepřízvučných, tzn. vokál se nerealizuje. Stává se tak zejména v důsledku rychlého tempa mluvy, kterým je evropská portugalština charakteristická. Lze to ilustrovat např. výrazy *dente* ['dẽnti] nebo ['dẽnt] „zub“ a *desporto* [dĩ'sportu] nebo [d'fportu] „sport“. Tyto výpadky vokálu jsou typické především pro reprezentace fonému /e/.

Ve slabice přízvučné nalezneme všechny výše zmíněné vokály nazální. Co se týče přítomnosti vokálů orálních, ty se v přízvučné slabice vyskytují všechny, až na jednu výjimku, kterou tvoří [ĩ].

Co se týče výskytu ve slabice protonické, zde se realizují všechny orální vokály bez výjimky. Vokály nazální jsou zastoupeny formou vokálů formou vokálů [ĩ, ê, ê, õ, ũ].

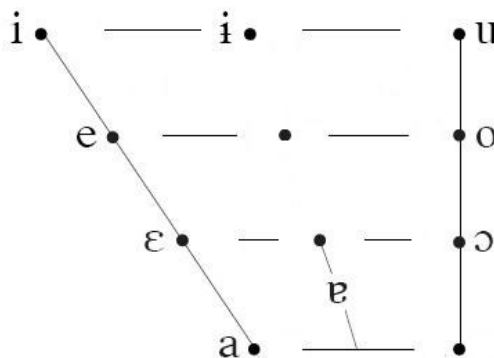
Na samém konci slova, tedy ve slabice posttonické finální, popř. před hláskami [ʃ], [ʒ], [z], se realizují ústní samohlásky [e, i, u].

Ve slabice posttonické nefinální nalezneme tyto orální vokály [e, i, i, u].²⁶

6.1.2 Systém portugalských vokálů

6.1.2.1 Charakteristika systému orálních vokálů

Jako shrnutí výše uvedených kritérií pro rozdělení portugalských vokálů nám poslouží následující přehledný obrázek, na kterém je zobrazeno všech devět orálních samohlásek:

Obr.1²⁷

Tento obrázek zachycuje ústa mluvčího z profilu, přičemž rty směřují na levou stranu a na pravé straně obrázku si představme zadní část ústní dutiny. Oproti původnímu zdroji jsem obrázek poupravila tak, aby na něm byly zachyceny pouze portugalské hlásky.

6.1.2.2 Charakteristika systému nazálních vokálů

Tláskal pojednává o nazálních vokálech jako o zvláštním hláskovém subsystému. Přesto, že existence nazálních vokálů byla již zcela spolehlivě potvrzena, je s těmito hláskami spojen ještě jiný jev, který je také určitým způsobem ovlivňuje. Při realizaci vokálů je totiž velmi často

²⁶ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.43-48.

²⁷ Převzato z WWW: <http://radames.manosso.nom.br/linguagem/gramatica/fonetica/vogal/> [online].[cit 2015-03-20].

přítomen různě silný nazální konsonant. Takovéto realizace budeme nazývat jako tzv. nazální skluzu.

Nosové vokály můžeme klasifikovat následovně dle jejich distribuce:

- 1) na konci slova před pauzou – zde se vyskytují čisté Vnas bez nazálního skluzu
- 2) před frikativou – v tomto postavení se po Vnas realizuje velmi slabý nazální skluz, jež zaznameneáme povýšeným nazálním konsonantem
- 3) před okluzivou – v postavení po Vnas se vyskytuje poměrně nepříliš výrazný nazální skluz, který se asimiluje k následující souhlásce, dochází tedy k regresivní asimilaci. Znázorňuje se opět pomocí povýšeného nazálního konsonantu.²⁸

6.2 Polosamohlásky a polosouhlásky

Pro portugalský jazyk je charakteristický také značný počet dvojhlásek (diftongů) a trojhlásek (triftongů). Při zkoumání dílčích částí těchto jevů narazíme na struktury, které jsou pro portugalsčinu typické, ale v češtině se neobjevují. Jedná se o struktury, kdy plnohodnotný vokál je spojen s velmi krátkou a samohláscou blízkou hláskou. Z hlediska fonetického tak hovoříme o polosamohláskách či polosouhláskách. Rozdíl mezi označením polosamohláska či polosouhláska tkví v tom, zda je samohláska první hláskou diftongu a následuje za ní polovokál, či zda je hláskou druhou (následuje po polokonsonantu). Z hlediska fonologického, systémového však toto rozdělení nevyužíváme. Vlivem angličtiny se stále častěji setkáváme s označením glide, případně aproximanta.²⁹

6.2.1 Charakteristika systému polosamohlásek a polosouhlásek

V portugalsčině rozdělujeme polovokály a polokonsonanty dále na orální či nazální.

Polovokály orální: [i] [ɨ]

---

²⁸ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalsčiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.68.

²⁹ Tamtéž, s.75-76.

Polovokály nazální: [ĩ] [ũ]

Polokonsonanty orální: [j] [w]

Polokonsonanty nazální: [j̃] [w̃]

Jako polosouhlásku nazýváme hlásku, která se vyskytuje v postavení po konsonantu a před vokálem, kdežto polosamohláska se nachází v postavení po vokálu.

„Uvedené rozlišení mezi polosamohláskami a polosouhláskami úzce souvisí s postavením dané hlásky vůči samohlásce. Polosouhláska, tj. hláska následující po souhlásce před samohláskou (*piada* ['pjaðe] „vtip“, *sueco* ['swɛku] „švédský“), zajišťuje přechod mezi zavřenější realizací konsonantickou a otevřenější realizací vokalicovou, kdežto polosamohláska, tj. hláska v postavení postvokalicovém (*sei* ['sej] „vím“, *véu* ['veu] „závoj“), slouží k usnadnění přechodu od otevřené realizace samohláskové k zavřenější realizaci souhláskové (*pais* ['paij] „rodičové“, *dois* ['doiʃ] „dva“) nebo funguje jako určitá opora vokálu (*pau* ['paʊ] „klacek“, *foi* ['foj] „šel“) (..) Výjimečně se polosamohlásky mohou objevit i v intervokalicovém postavení (*passaio* [pe'seju] „procházka“, *areia* [e'reje] „písek“) (..) V této pozici stojí polovokál vždy na konci slabiky.“³⁰

Chceme-li definovat polosamohlásky a polosouhlásky, můžeme tak učinit dle následujících společných rysů:

- 1) jejich výskyt je odvislý od samohláskového okolí, se kterým tvoří sestupné či vzestupné diftongy, případně triftongy
- 2) s jejich výskytem je spojen i vliv samohlásky, se kterou se kombinují (tzn. její orální / nazální charakter), na jejich akustickou podobu
- 3) z hlediska artikulačního jsou velmi podobné vokálům [i] a [u], avšak co se týče realizace, jsou výrazně kratší
- 4) oproti samohláskám nikdy nemohou být přízvukné, tzn. být nositeli přízvuku ani tvořit slabičné jádro³¹

³⁰ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.76-77.

³¹ Tamtéž, s.77.

6.2.2 Dvojhlásky a trojhlásky

V minulé kapitole jsme si přiblížili systém polovokálů a polokonsonantů. Distribuce těchto hlásek je bezpochyby vázána na samohláskové okolí. Nyní se stručně zmíníme o dvojhláskách a trojhláskách, které jsou dalším typickým znakem portugalského jazyka.

6.2.2.1 Dvojhlásky

Pod pojmem dvojhláska (diftong) rozumíme spojení dvou vokalických pozic v jedno slabičné jádro. V jádru dvojhlásky (vrchol diftongu) se nachází plnohodnotný vokál. Z hlediska realizace je samohláska většinou nižší a otevřenější nežli druhá složka dvojhlásky, polosamohláska nebo polosouhláska.

Dvojhlásky rozdělujeme na dvojhlásky klesavé a dvojhlásky stoupavé. Záleží vždy na pozici, ve které se nachází vrchol dvojhlásky. Pokud stojí vrchol dvojhlásky na počátku a je následován polosamohláskou, jedná se o diftongy klesavé (sestupné). V případě, kdy je vrchol dvojhlásky v postavení za polosouhláskou, tedy ve fázi koncové, mluvíme o dvojhláskách stoupavých (vzestupných).³²

Tyto typy dvojhlásek se od sebe vzájemně liší co do stálosti. Dvojhlásky klesavé jsou stálé, kdežto stálost diftongů stoupavých je poměrně nízká. Způsobuje to fakt, že konkrétní realizace těchto diftongů kolísá mezi dvojhláskou a hiátem. Diftongy se dále rozdělují na orální a nazální.³³

6.2.2.2 Trojhlásky

Systém portugalských vokálů disponuje kromě dvojhlásek a polosouhlásek / polosamohlásek také trojhláskami. V češtině se s tímto jevem nesetkáváme, proto je velmi pravděpodobné, že při osvojování portugalského jazyka mohou být trojhlásky vnímány jako velmi obtížné. Pod pojmem trojhláska (trifong) rozumíme spojení hlásek, kdy v rámci jedné slabiky dochází k realizaci plnohodnotného vokálu v postavení mezi polokonsonantem a

---

³² TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.86.

³³ Jako hiát označujeme spojení dvou plnohodnotných vokálů.

polovokálem. Stejně jako u dvojhásek rozlišujeme i u trojhásek mezi trojháskami orálními: [wi̯] [wai̯] [we̯] [jai̯] [je̯] a nazálními: [w̃ě̃] [w̃ě̃̃] [w̃õ̃].³⁴

6.2.2.3 Dvojhásky a trojhásky orální

6.2.2.3.1 Dvojhásky orální

Klesavé diftongy vždy vyslovujeme jako dvojhásky v rámci jedné slabiky. Tyto diftongy (též označované jako sestupné) se nikdy nemohou realizovat jako hiát. Dle Tláškala se v portugalském jazyce nacházejí následující klesavé diftongy:

[e̯] *papéis* [pe'pe̯i] „papíry“, *réis* ['re̯i] „králové“,
[e̯] *sei* ['se̯] „vím“, *lei* ['le̯] „zákon“,
[a̯] *pai* ['pai] „otec“, *vais* ['vai] „jdeš“,
[u̯] *azuis* [e'zu̯i] „modří“, *Rui* ['ru̯],
[o̯] *foi* ['fo̯] „byl“, *boi* ['bo̯] „vůl“,
[ɔ̯] *herói* [i'ɾɔ̯] „hrdina“, *dói* ['dɔ̯] „bolí to“,
[i̯] *tardio* [teɾ'di̯] „pozdní“, *navio* [ne̯'vi̯] „lod“,
[e̯] *liceu* [li'se̯] „gymnázium“, *plebeu* [pli'βe̯] „plebejský“, *seu* ['se̯] „jeho“,
[e̯] *céu* ['se̯] „obloha“, *véu* ['ve̯] „závoj“,
[e̯] *saudade* [se̯'da̯di] „stesk“, *saudável* [se̯'davɛ̃] „zdravý“,
[a̯] *mau* ['ma̯] „špatný“, *pau* ['pa̯] „klacek“.

Mezi stoupavé diftongy (označované též jako vzestupné) řadí Tláškal tato hlásková spojení:

[wi̯] *tranquilo* [trẽ'kwilu] „klidný“,
[we̯] *lingueta* [lĩ̃'gwete] „jazýček (vah)“,
[we̯] *equestre* [i'kwɛ̃fɾɛ̃] „jezdecký“,
[w̃i̯] *ténue* ['tenw̃i̯] „slabý“,

³⁴ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.86.

[wɐ] *qualidade* [kwɛli'daði] „jakost“,
 [wa] *igual* [i'gwɔt] „stejný“,
 [wo] *quotidiano* [kwoti'djɛnu] „denní“,
 [wɔ] *quota* ['kwɔtɐ] „podíl“,
 [jɛ] *piegas* ['pjɛʁɛʃ] „hebký“,
 [jɐ] *piadinha* [pjɐ'diɲɐ] „vtípek“,
 [ja] *piada* ['pjaðɐ] „anekdota“,
 [ju] *miúdo* ['mjudu] „drobný“,
 [jo] *idiota* [i'djotɐ] „idiot“,
 [jɔ] *piolho* ['pjɔɫu] „veš“.

Tláškal zmiňuje, že co se týče vlastní fonetické realizace jsou jako nejstabilnější stoupavé dvojhlásky vnímány ty, kde se hláska [w] nachází v postavení před velárami [k] nebo [g]. V jiných než těchto případech se kombinace výše zmíněných hlásek realizují buď jako vzestupné dvojhlásky, nebo jako hiáty, tzn. dochází ke spojení dvou vokálů, kdy každý jednotlivý vokál tvoří jádro sousední slabiky. Rovněž spojení hlásek -ia, -ie, -io, -oa, -ua, -ue, -uo, pokud se jako vzestupné diftongy nacházejí v nepřízvučné finální slabice, můžeme také realizovat jako hiát.³⁵

6.2.2.3.2 Trojhlásky orální

V evropské portugalské nalezeme dle Tláškala následujících pět trojhlásek orálních:

[waj] *suais* ['waj] „potíte se“
 [wej] *suei* ['wej] „potil jsem se“
 [wiɥ] *ruiiu* ['rwiɥ] „zřítel se“
 [jai] *fiais* ['fjai] „důvěřovali jste“
 [jei] *fiei* ['fjei] „důvěřoval jsem“³⁶

Trojhlásky se objevují v portugalské v omezené míře a v nepříliš často používaných slovech, nejsou tedy tolik frekventované jako dvojhlásky.

³⁵ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.86-87.

³⁶ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.89.

6.2.2.4 Dvojhlasíky a trojhlasíky nazální

6.2.2.4.1 Dvojhlasíky nazální

Nosovost je pro českého mluvčího jevem nezvyklým, neboť všechny české samohlásky jsou ústní. K nosovému zabarvení samohlásek může v češtině docházet pouze vlivem okolních nosních souhlásek a bývá důsledkem nesprávné nebo nedbalé artikulace.

Pro portugalštinu se Tláškal přiklání k názoru, že rys nosovosti přísluší v rámci dvojhlasíky oběma komponentům, tj. samohlásce i souhlásce.

Portugalština disponuje následujícími diftongy nazálními:

- [ũĩ] *ruim* [ˈʀũĩ(ŋ)] „zlý“
- [õĩ] *põe* [ˈpõĩ(ŋ)] „pokládá“
- [ẽĩ] *têm* [ˈtẽĩ(ŋ)ẽĩ(ŋ)] „oni mají“
- [ẽũ] *capitão* [kɛpiˈtẽũ(ŋ)] „kapitán“³⁷

6.2.2.4.2 Trojhlasíky nazální

Evropská portugalština disponuje těmito trojhlasíky nazálními:

- [jẽũ] *pião* [pjẽũ(ŋ)] „káča“ (hračka)
- [wẽũ] *saguão* [saˈgũẽũ(ŋ)] „vnitřní dvůr“
- [wẽĩ] *delinquem* [dĩˈlĩkwẽĩ(ŋ)] „prohřešují se“
- [wõĩ] *saguões* [saˈgũõĩŋ] „vnitřní dvory“³⁸

Jak jsme již uvedli u trojhlasíky orálních, také trojhlasíky nazální jsou pro českého mluvčího obtížné z hlediska artikulace. Oproti trojhlasíky orálním zde přistupuje navíc nosovost. Tyto hlásky lze tedy označit za jedny z nejobtížněji vyslovitelných.

---

³⁷ Tamtéž, s.89.

³⁸ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.89-90.

6.3 Souhlásky

V rámci portugalského jazyka rozlišujeme 25 souhlásek [p, b, m, t, d, n, k, g, ɲ, f, v, s, z, ʃ, ʒ, x, β, ð, ʁ, l, ʎ, ʎ, r, r, ʀ]. Čeština je v tomto směru bohatší, rozlišuje rovnou 31 souhlásek. Je však důležité poznamenat, že inventář souhlásek není v obou jazycích totožný. Čeština disponuje souhláskami, které v portugalštině neexistují: t̃[c], d̃[j], [ɲ], znělé ch [χ], h[h̃], znělé ř [r̃°], neznělé ř [r̃], [j], afrikáty³⁹ [t̃s̃], [d̃z̃], [t̃ʃ̃], [d̃ʒ̃]. Na rozdíl od portugalštiny čeština má slabikotvorné souhlásky [m, l, r]. Portugalština zase disponuje těmito pro češtinu netypickými souhláskami: [ð, ʁ, ʎ, ʎ, r, ʀ].⁴⁰ Z výše uvedených skutečností lze vyvodit, že pro mluvčí jednotlivých jazyků mohou být obtížně vyslovitelné právě ty souhlásky, na které ve svém jazyce není zvyklý. Tuto skutečnost budeme dále ověřovat v praktické části této diplomové práce.

Pro souhláskovou artikulaci je charakteristické vytvoření částečné nebo úplné překážky v nadhrtanových dutinách, která modifikuje výdechový proud vzduchu jdoucí z plic. Uvolněním této překážky (v případě úplného uzávěru dutiny ústní) či při průchodu vzniklou úžinou (v případě neúplného uzávěru dutiny ústní) vzniká šum, který je podstatou souhlásky. Z předchozích kapitol víme, že podstatou samohlásky je tón. Tón je díky hladkému průchodu dutinou ústní zvukem pravidelným, kdežto šum je zvukem nepravidelným, a to právě z důvodů překonávání různých překážek. Některé šumové hlásky však mají ve svém spektru i základní (hlasivkový) tón. Tato skutečnost nám umožňuje dělit souhlásky na znělé a neznělé. O způsobu dělení souhlásek si řekneme více v následující kapitole.

6.3.1 Kritéria třídění souhlásek

Tláškal rozděluje portugalské souhlásky do šesti skupin dle následujících šesti kritérií: způsob artikulace, místo artikulace, znělost vs. neznělost, nosovost vs. orálnost, tvrdost vs. měkkost, napjatost. Čeština má pouze čtyři kritéria dělení souhlásek. Oproti portugalštině souhlásky nedělí dle tvrdosti vs. měkkosti a dle napjatosti. Tyto charakteristiky se v rámci českého souhláskového systému neuplatňují.

³⁹ V evropské variantě portugalštiny se tyto hlásky nevyskytují. Vyskytují se však ve variantě brazilské. Jelikož se v této práci zaměřuji na evropskou variantu, uvádím je tudíž jako neexistující.

⁴⁰ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.92-93.

6.3.1.1 Podle způsobu artikulace

Souhlásky se dělí dle charakteru překážky, jež byla postavena do cesty výdechovému proudu vzduchu. Tato překážka může být úplná nebo částečná. V případě úplné překážky mluvíme o souhláskách závěrových (okluzivy) nebo též výbuchových či ražených (explozivy). V případě částečné překážky mluvíme o souhláskách úžinových (konstriktivy). Tyto souhlásky lze dále rozdělit na frikativy a likvidy. Třetí skupinou souhlásek jsou konsonanty polozávěrové (semiokluzivy), označované též jako poloužinové (afrikáty).

6.3.1.1.1 Okluzivy

Závěrové souhlásky vznikají vytvořením závěru (okluze), který brání proudění výdechového proudu vzduchu. V okamžiku uvolnění závěru dochází k uvolnění nahromaděného přetlaku vzduchu a vzniká šum. Podstatou těchto souhlásek je tedy závěr. Do okluziv řadíme tyto souhlásky [p, b, m, t, d, n, k, g, ŋ].

6.3.1.1.2 Konstriktivy

Úžinové souhlásky jsou tvořeny úžinou (konstrikcí), která vzniká přibližováním dvou artikulátorů k sobě.

Konstriktivy můžeme dále rozdělit na souhlásky třené (frikativy) [f, v, s, z, ʃ, ʒ] a plynné (likvidy) [l, ʎ, ʟ, r, r̄, R].

V rámci frikativ lze ještě vymezit tzv. spiranty [β, ð, ʀ]. Takto označujeme uvolněnější realizace původně znělých závěrových souhlásek v postavení mezi vokály.

Likvidy lze dále rozdělit do dvou podskupin, a to do bokových (laterály) [l, ʎ, ʟ] a kmitavých (vibranty) [r, r̄, R].

6.3.1.1.3 Semiokluzivy

U souhlásek poloužinových lze hovořit o kombinaci artikulace závěrové s artikulací úžinovou. Nejprve se vytvoří úplný uzávěr, který se však následně oslabí a přejde v úžinu. Mezi souhlásky polozávěrové řadíme [tʃ], [dʒ].

6.3.1.2 Podle místa artikulace

Výslovnost souhlásek rozlišujeme dle místa dotyku části mluvidel s jinou částí artikulačních orgánů, ať už pasivní nebo aktivní. Ústní dutinu tak rozdělujeme do několika oblastí, podle nichž je následně artikulace pojmenována. Je důležité připomenout, že ne všechny jazyky mají tato místa tvoření totožná. Co se týče klasifikace portugalských souhlásek, existuje zde názorová nejednotnost mezi různými autory. V této práci se však přidržíme klasifikace, kterou uvádí Tláskal.

Portugalské souhlásky dělí na:

bilabiály – [p, b, m, β]

labiodentály – [f, v]

alveodentály – [t, d, n, ð]

alveoláry – [s, z, l, r, R]

prepalatály – [ʃ, ʒ]

palatály – [ɲ, ʎ]

veláry – [k, g, ɣ, t̪, x]

uvuláry – [R]⁴¹

gutturály – v portugalské neexistují

laryngály – sem řadí českou souhlásku [h] a ráz, který je typický pro češtinu [ʔ]

6.3.1.3 Podle znělosti

Souhlásky dělíme podle toho, zda-li je při jejich artikulaci přítomen základní tón, podmínka pro vznik hlasu či nikoliv. Artikulace některých souhlásek je po celou dobu doprovázena hlasem. U realizace řady hlásek však tento základní tón chybí, jelikož hlasivky jsou od sebe oddáleny a nekmítají. Konsonanty lze dle tohoto kritéria dělit na znělé a neznělé. Zde můžeme říci, že portugalská jeví podobné rysy jako čeština. V obou jazycích vytvářejí souhlásky dvojice, které jsou totožné, co se týče místa i způsobu artikulace, avšak rozdíl je právě

---

⁴¹ Jak uvádí Tláskal, hodnocení této vibranty není v portugalském jazyce jednoznačné, řadí se jak k uvulárám, tak i k velárám.

v jejich znělosti, tedy přítomnosti hlasu. Takovéto souhlásky označujeme jako párové. Portugalština rozlišuje tyto párové znělé souhlásky [b, d, g, v, z, ʒ] a jejich párové neznělé protějšky [p, t, k, f, s, ʃ].

Portugalština vyděluje ještě jednu skupinu konsonantů, a tu tvoří hlásky sonorní. Jsou označovány také jako nepárové, a to z toho důvodu, že nemají neznělý protějšek. Řadíme sem jak souhlásky [m, n, ɲ, ŋ, ʎ, ʝ, r, r̄, ʀ], tak i polokonsonanty [j, w].

6.3.1.4 Podle napjatosti

Čeština toto kritérium dělení souhlásek neuplatňuje. Svalové napětí je povětšinou velmi malé. Naproti tomu portugalština rozlišuje, zda-li jsou souhlásky napjaté, a tedy byly vysloveny za působení větší svalové síly, či zda-li jsou nenapjaté. Jako napjaté lze charakterizovat portugalské souhlásky neznělé, např. [p, t, k], kdežto souhlásky znělé, např. [b, d, g] jsou nenapjaté.

6.3.1.5 Podle nosovosti

Souhlásky nosové se od souhlásek orálních liší postavením měkkého patra, které je zapojeno do jejich realizace. Měkké patro může být buď zdviženo a bránit tak průniku výdechového proudu z dutiny hrdelní do dutiny ústní a nebo se může poněkud snížit a uvolnit tak průchod do dutiny nosní. Její vliv se projeví na výsledné charakteristice hlásky. Dle tohoto kritéria, tedy postavení měkkého patra, lze portugalské souhlásky rozdělit na dvě skupiny:

souhlásky nosní [m, n, ɲ]

souhlásky ústní [p, b, t, d, k, g, f, v, s, z, ʃ, ʒ, x, β, ð, ɣ, l, ʎ, ʝ, r, r̄, ʀ]

6.3.1.6 Podle tvrdosti vs. měkkosti

Toto rozdělení souhlásek se uplatňuje pouze v brazilské portugalštině, evropská portugalština toto rozdělení nemá. Nedisponuje totiž těmito druhy konsonantů. Brazilská varianta portugalštiny tedy podobně jako některé jiné jazyky (např. ruština) rozlišuje souhlásky na měkké

a tvrdé. O měkkých konsonantech mluvíme jako o palatalizovaných, nikoliv palatálních. Artikulace měkkých souhlásek je oproti souhláskám tvrdým posunuta více k palatu. Může docházet až k artikulaci polozávěrové, kdy se tvoří afrikáty [tʃ], [dʒ]. V rámci brazilské varianty však hraje důležitou roli i geografický původ mluvčího. Realizace jednotlivých souhlásek jsou tak velmi proměnlivé.⁴²

6.3.2 Charakteristika systému konsonantů

Pro definici souhlásky jsou nejdůležitější kritéria místa artikulace a způsobu artikulace. Kombinací těchto dvou charakteristik lze snadno získat velmi přesný popis každé souhlásky. V kombinaci s těmito dvěma kritérii je také nutné brát v úvahu kritérium znělosti / neznělosti.

Portugalské souhlásky také velmi často přejímají rysy následující samohlásky. Toto lze dokumentovat např. labializací konsonantu před vokálem [u]. Tato labializace je důležitá zejména v případě, kdy u mluvčího dojde k oslabení realizace vokálu [u]. Přítomnost tohoto vokálu tak lze identifikovat právě pouze labializací předchozí souhlásky bez výraznější přítomnosti vokálu.

Dalším podobným příkladem by mohla být realizace hlásek [k, g] před vokály [i, u]. V blízkosti hlásky [i] se místo artikulace souhlásek posouvá směrem dopředu, v případě hlásky [u] se artikulace konsonantu posouvá směrem dozadu.

Za důležité považují zmínit i velmi výraznou tendenci, kterou pozorujeme u znělých okluziv. Tyto hlásky vykazují velmi uvolněnou artikulaci, a to zejména v postavení mezi vokály. V tomto postavení se fonémy /b/, /d/ a /g/ realizují jako znělé spiranty [β], [ð] a [ɣ]. Dalším charakteristickým rysem portugalského jazyka je to, že okluzivy prakticky nenalezneme na konci slabiky. V takovémto postavení se setkáme spíše s konsonanty s relativně uvolněnou artikulací, např. [ʔ], [r], [ʃ], [ʒ]. V této pozici nalezneme také nazální konsonanty, které dostávají v postavení za nazálním vokálem spíše podobu oslabeného nazálního skluzu, nebo přejímají rys nosovosti předchozí samohlásky.⁴³

---

⁴² TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.93-96.

⁴³ Tamtéž, s.96-97.

Na základě výše uvedených kritérií pro rozdělení portugalských souhlásek jsem sestavila následující tabulku, která přehledně zachycuje celý portugalský konsonantický systém. Jsou v ní zachyceny však i české souhlásky.

způsob artikulace		místo artikulace																	
		bilabiální		labiodentální		alveodontální		alveolární		prepalatální		palatální		velární		uvulární		laryngální	
okluzivní	orální	p	b			t	d					c	ç	k	g			ʔ	
	nazální		m		ɱ		n						ɲ		ŋ				
závěrové	polozávěrové					ʈ	ɖ			ʧ	ʤ								
okluzivní	semiokluzivní																		
	konstruktivní středové		β	f	v		ð	s	z	ʃ	ʒ			x	ɣ			h	ɦ
	konstruktivní vibranty					ʀ	ʁ												
	konstruktivní laterální								l			ʎ		ʟ					
	konstruktivní vibranty						r		ʀ / R								R		
úžňové	aproximanty											j							
	znělost	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z	N	Z

Obr.3

7 PRAVIDLA VÝSLOVNOSTI

V kapitolách výše jsme se seznámili s hláskovým systémem portugalského jazyka. Abychom však byli schopni správně vyslovovat, je nutné osvojit si výslovnostní pravidla, která jsou v rámci portugalštiny stanovena. K tomu nám poslouží právě tato kapitola, kde se pokusíme přehledně nastínit tyto zákonitosti. Těchto pravidel je opravdu mnoho. Nelze tedy očekávat, že by si je mluvčí, který se učí portugalsky, mohl osvojit okamžitě. Přesto se je však pokusíme nastínit v jejich komplexní šíři. Z povahy této práce to pokládáme za důležité.

Portugalština využívá fonografické písmo, konkrétně písmo hláskové.⁴⁴ Jednotlivé grafické prostředky zde neodpovídají prostředkům zvukovým. V praxi to znamená, že konsonant „s“ lze vyslovovat několika různými způsoby. Výslovnost se liší v závislosti na kontextu, umístění hlásky v rámci slova potažmo slabiky a dle hláskového okolí, popř. skupiny hlásek, vedle (v rámci) které se vyskytuje. Můžeme se tedy setkat s případy, kdy pro jeden foném existuje více grafických realizací, a naopak také existují případy, kdy jeden grafický znak odpovídá více fonémům. Jako příklad nám může posloužit foném /s/, který odpovídá grafickým značkám *s*, *ss*, *ç*, *c*, *x*. Oproti tomu grafický znak „s“ může znamenat výskyt fonémů /s/, /z/. Vše je odvislé od hláskového okolí, ve kterém (v rámci kterého) se daná hláska vyskytuje. Obecně lze tedy říci, že písmo si neklade za cíl důsledně zachytit jednotlivé hlásky, ale jde spíše o grafické zachycení fonémů. V portugalštině je ve většině případů foném reprezentován několika variantami. Pokud bychom pro každou variantu měli mít k dispozici zvláštní grafické označení, inventář těchto znaků by dramaticky vzrostl a písemné jazykové projevy by se staly velmi nepřehlednými a jazyk jako takový pak obtížně osvojitelným. Z tohoto hlediska tedy fonému jakožto abstraktní jednotce odpovídá v rámci písma grafém, který je rovněž jednotkou abstraktní. Foném lze označit za představitele určitého množství alofonů (alofon definujeme jako různou realizaci stejné hlásky – fonému – aniž by došlo ke změně významu). Grafém lze za použití stejného principu označit za představitele jisté skupiny alografů. Každý grafém má zpravidla jeden a více alografů. Alografem rozumíme písmeno, popř. písmena, kterými lze daný grafém zachytit. Alograf je jinými slovy minimální psaná jednotka jazyka užívaná v písemném jazykovém projevu. Pro přesnější představu můžeme využít Tlaskalova příkladu v podobě

---

⁴⁴ Písemné soustavy dělíme na dva základní druhy: písmo ideografické (kdy jednotky jazyka slouží k vyjádření celého pojmu, např. čínské znakové písmo) a na písmo fonografické (využívá systému grafických značek, jejichž kombinací teprve zachytíme daný pojem). Písmo fonografické se dále dělí na slabičné písmo (jedna hláska reprezentuje celou slabiku, např. arabština) a hláskové písmo (je založeno na jednotlivých hláskách, potažmo fonémech daného jazyka, např. latinka).

fonému /s/. Tento foném je v závislosti na kontextu a na jednotlivých slovech zapisován alografy *s*, *ss*, *ç*, *c*, *x*. Tláskal zmiňuje, že pouze grafické značky *ç* a *ss* jsou vždy realizovány jako jedna jediná stejná hláska, a to /s/. Znamená to tedy, že ve všech postaveních i různých kontextech bude tato hláska vždy vyslovována jako [s]. Ostatní značky, které Tláskal uvádí jako příklad, reprezentují i jiné fonémy, např. *s* v intervokalické pozici vyslovíme jako [z], *x* vyslovíme jako [ʃ], popř. jako [z] atd. Tento příklad nám slouží pouze pro ilustraci, kompletní pravidla si nastíníme v zápětí.⁴⁵

Pro naši práci je nejdůležitější zachytit souvislosti vztahu mezi alografem a alofonem, než-li zkoumat vztah fonému vůči grafému. Při procesu osvojování cizího jazyka je totiž velmi důležitá právě souvislost grafického označení s výslovnostní variantou dané hlásky. Systém pravidel, který zde představíme, se může zdát na první pohled náročný, avšak pokud si jej zapamatujeme, budeme si moci logicky odvodit výslovnost kteréhokoliv portugalského slova. Nejlepším způsobem, jak si osvojit pravidla, která zde uvádíme, je samozřejmě aktivní používání jazyka.

V této části diplomové práce budeme postupně představovat jednotlivé grafické znaky (písmena) a k nim budeme přiřazovat jejich výslovnostní varianty v závislosti na postavení ve slově. Přidržíme se členění, které uvádí docent Tláskal. V rámci vokálů budeme využívat podobného členění do podkapitol, jako jsme využili při představování samohláskového systému výše, tedy nejdříve zmíníme pravidla týkající se orálních vokálů, za nimi budou následovat nazální vokály a poté diftongy a triftongy. Konsonanty budeme uvádět podle abecedy. Na závěr přiblížíme pravidla výslovnosti portugalských souhláskových skupin.

7.1 Orální vokály

Jak jsme si již povšimli v minulých kapitolách, portugalský samohláskový systém využívá kromě grafických značek příslušných jednotlivým písmenům také systém znamének, která jsou k vokálům přiřazována. **Foném /i/** je tedy reprezentován alografy⁴⁶ **i, í**, **foném /e/** je zastoupen alografy **e,ê,i**, **hláska /ɛ/** je reprezentována grafickými značkami **e, é**, **foném /a/** je zastoupen alografy **a, á, à**, **hláska /e/** může být graficky znázorněna jako **a, e**, **foném /ɔ/** je reprezentován alografy **o, ó**, **hláska /o/** může být v grafické podobě zachycena pomocí značek **o**,

⁴⁵ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.255-258.

⁴⁶ Alograf=grafická značka

ô, ou a foném /u/ může být zastoupen alografy o, u, ú. Co se týče fonému /j/, ten může být zastoupen alografem i, e. Hláška /w/ je reprezentována alografy u, o.

Nyní si představíme podrobnější pravidla, která platí pro každou grafickou realizaci, tedy si představíme systém alografů a jejich výslovnostních realizací v závislosti na umístění ve slově, respektive ve slabice.

Alograf a se nachází ve slabikách přízvučných, protonických, posttonických nefinálních a posttonických finálních. V rámci **přízvučné slabiky** můžeme vyslovovat jako [a] (např. ve slovech *dado* „informace“, *chamar* „volat“), jako [ã] vyslovíme v případě, kdy se nachází v zavřené slabice před písmeny l, u dochází k velarizaci, např. ve slovech *alto* „vysoký“, *causa* „příčina“, jako [e] (před písmeny m, n, nh v kombinaci s vokálem, např. ve slovech *cama* „postel“, *banho* „koupel“), jako nosové [ẽ] (před písmeny m, n v kombinaci s konsonantem, např. ve slovech *canto* „zpěv“, *campo* „pole“). V rámci **protonické slabiky** lze vyslovovat jako [e] (zpravidla na počátku slova, jak v otevřené, tak v zavřené slabice, např. ve slovech *aquele* „tamta“, *aspecto* „vzezření“). Jako [e] (vyslovujeme také po konsonantu, jak v rámci zavřené, tak i otevřené slabiky, např. ve slovech *datar* „datovat“, *gastar* „utrácet“). Jako [ã] (vyslovíme v případě, kdy se nachází před v zavřené slabice před písmeny l, u a dochází tak k velarizaci, např. ve slovech *alguém* „někdo“, *autor* „autor“). Dále je možná realizace jako [a] (před souhláskovými skupinami cc, cç, ct, pt, např. ve slovech *actor* „herec“, *baptismo* „křest“) a také jako nosové [ẽ] (před písmeny m, n v kombinaci s konsonantem, např. ve slovech *cantor* „zpěvák“, *tambor* „buben“). V rámci **posttonické slabiky nefinální** vyslovujeme jako [e] (např. ve slovech *pétala* „okvětní lístek“, *máscara* „maska“). V rámci **posttonické slabiky finální** vyslovujeme jako [e] (v postavení před písmenem s, např. ve slovech *falas* „mluvíš“, *mesas* „stoly“), jako [ã] (vyslovíme před písmenem l, např. ve slovech *Aníbal* „Hanibal“, *Setúbal* „Setúbal“) nebo jako [a] (vyslovujeme před písmenem r, např. ve slově *açúcar* „cukr“).

Alograf á se nachází pouze v rámci **slabiky přízvučné**. Realizuje se jako [a] (a to v případě 4.osobě indikativu perfekta sloves 1. třídy před písmenem m, např. *amámos* „milovali jsme“, *desejámos* „přáli jsme si“). Jako [a] se realizuje také ve slovech jako *já* „už“, *rápido* „rychlý“.

Alograf à najdeme pouze v rámci **slabiky nepřízvučné** a realizujeme jej jako [a] (např. ve slovech *àquele* „onomu“, às).

Alograf â se vyskytuje pouze v rámci slabiky přízvučné. Realizujeme jej jako [ɛ] (v postavení před písmeny m, n v kombinaci s vokálem, např. ve slovech *lâmina* „čepel“, *câmara* „kamera“).

Alograf e se vyskytuje ve slabikách přízvučných, protonických a také posstonických finálních. Co do počtu typů realizací a co do podmínění těchto realizací jej řadíme k alografům nejnáročnějším. V rámci slabiky přízvučné se realizuje jako [ɛ] např. v těchto slovech: *caneca* „sklenice“, *favela* „nuzné obydlí“. Jako [ɛ] jej realizujeme také v 1. a 3. osobě jednotného čísla konjunktivu futura běžných nepravidelných sloves, např. ve slovech *der* „(jestliže) dá“, *fizer* „(jestliže) udělá“. Jako [ɛ] jej dále realizujeme v rámci koncovek některých substantiv zakončených na –er, např. ve slovech *mulher* „žena“, *talher* „příbor“. Ukazovací zájmena ženského rodu vykazují také výslovnost [ɛ], jako např. *esta* „tato“, *essa* „ta“. Dále se s touto realizací setkáme u slov s koncovkou –ela, např. ve slovech *cadela* „fenka“, *janela* „okno“. U sloves 1. třídy v první osobě jednotného čísla indikativu přítomného času se vyskytuje tato realizace, např. ve slovech *começo* „začínám“, *seco* „suším“. Výslovnost [ɛ] dále nalezneme u sloves 1. třídy ve 2. a 3. osobě jednotného čísla indikativu přítomného času, např. ve slovech *penas* „trpíš“, *pena* „trpí“. S výslovností jako [ɛ] se setkáme u slov, která v otevřené slabice před m, n končí na –e, např. *creme* „krém“, *leme* „kormidlo“. Také v případě, kdy sloveso na –er končí na –a / –o, např. ve slovech *escrevo* „píši“, *escreva* „píšte“. V rámci sloves končících na –er se setkáváme s výslovností [ɛ] v případě, pokud tato slovesa končí na –e / –em, např. ve slovech *escreve* „píše“, *escrevem* „píší“. Další možnost, kde najdeme realizaci [ɛ] je koncovka 4. osoby indikativu perfekta nepravidelných sloves, např. ve slovech *tivemos* „měli jsme“, *podemos* „mohli jsme“. V neposlední řadě nalezneme realizaci [ɛ] v koncovce běžných nepravidelných sloves, pokud jejich tvar končí na –esse, –era, např. ve slovech *estivesse*, *fizesse*. Lze jej také realizovat jako [ɛ̃] a to tehdy, když stojí v zavřené slabice před l, např. ve slovech *belga* „Belgičan“, *anel* „prsten“. Jako [e] jej realizujeme tehdy, jedná-li se o konjunktiv budoucího času u sloves 2. třídy, např. ve slově *dever* „(jestliže) budeš muset“. Jako [e] jej vyslovujeme pokud se objevuje v ukazovacích zájmenech mužského rodu, např. *este* „tento“, *esse* „ten“. Jako [e] vyslovíme, pokud má podstatné jméno koncovku –ês, –esa, –eza, např. ve slovech *cortês* „zdvořilý“, *beleza* „krása“. Hlásku [e] vyslovíme také v případech, kdy se jedná o podstatná jména či přídavná jména mužského rodu, např. ve slovech *selo* „známka“, *seco* „suchý“. Také u podstatných jmen rodu ženského se uplatňuje výslovnost jako [e] a to např. ve slovech *pena* „pero“, *penas* „pera“. Výslovnost jako [e] se vyskytuje dále v otevřené slabice před písmeny m, n,

pokud je slovo zakončeno na *-a / -o*, např. ve slovech *sistema* „systém“, *terreno* „terén“. Také pokud se jedná o sloveso, jehož infinitiv je zakončen na *-er*, končí-li jeho tvar na *-a / -o*, např. ve slovech *escrevo* „píši“, *escreva* „píšte“. Jestliže má sloveso koncovku *-emos* a jedná se o 4. osobu indikativu přítomného času nebo indikativu perfekta pravidelných sloves, vyslovujeme také jako [e] např. ve slově *vendemos* „prodáváme / prodali jsme“, ve slovesech 2. třídy taktéž, např. ve slově *agradecemos* „děkujeme / poděkovali jsme“, popř. pokud je 4. osoba indikativu přítomného času nepravidelných sloves zakončena koncovkou *-emos*, např. ve slovech *temos* „máme“, *podemos* „můžeme. U sloves 1. třídy zakončených na *-er*, resp. jejich tvarů končících na *-emos* a to u 4. osoby konjunktivu přítomného času vyslovujeme také jako [e] např. ve slovech *falemos* „promluvme“, *cantemos* „zazpívejme“. Vyslovujeme jako [e] tehdy, pokud se jedná u nepravidelných sloves 2. třídy o jejich tvary v konjunktivu imperfekta zakončené na *-esse, -esses, -essem*, např. ve slovech *devesse, devesses*. Výslovnost [e] se uplatňuje také u nepravidelných sloves, jejichž infinitiv je zakončený na *-er*, respektive u jejich tvarů, které jsou zakončeny na *-era*, což je koncovka předminulého času, např. ve slovech *devera, vendera*. V neposlední řadě vyslovíme jako [e] tehdy, pokud se jedná o infinitiv sloves končících na *-er*, např. ve slovech *saber* „vědět“, *vender* „prodávat“. V rámci přízvučné slabiky je možná realizace jako [ẽ]. K této realizaci dochází v rámci slova tehdy, pokud se setkají písmena *m, n* s konsonantem. Ilustrovat si to můžeme např. na slovech *gente* „lidé“, *tempo* „počasí“. Můžeme se také setkat s výslovností jako [ɐ]. Dochází k ní u sloves první třídy a to konkrétně v postavení před kombinací písmen **ch, lh, nh, j, x**, např. ve slovech *despacho* „odesílám“, *desenho* „kreslím“. V rámci sloves a podstatných jmen, opět v postavení před kombinací písmen **ch, lh, nh, j, x**, může docházet ke dvojímu typu výslovnosti, přičemž obě dvě realizace odpovídají pravidlům výslovnosti, jedná se tedy o volné výslovnostní varianty. Mluvíme o realizaci [ɐ] / [ɛj]. Tyto dva typy realizace nalezneme např. ve slovesných tvarech *mexo* „míchám“, *vejo* „vidím“ či u substantiv jako např. *cereja* „třešeň“, *espelho* „zrcadlo“. Ve slabice přízvučné je možné se setkat ještě s jedním způsobem realizace, a to jako nazální diftong [ẽĩ]. S touto výslovností se setkáváme ve slovech a slovesných tvarech zakončených na *-em, -ens*. Jako příklad si uveďme slova *bem* „dobře“, *tens* „máš“. V rámci slabiky protonické můžeme vyslovovat jako [i] / [ɛ]. Jedná se o volné výslovnostní varianty v rámci jednoho umístění. Obě tyto realizace jsou tedy správně. Uplatňují se na počátku slova v otevřené slabice, např. ve slovech *edificar* „stavět“, *elegante* „elegantní“. Jako [i] / [ĩ] realizujeme u slov začínajících na skupinu písmen *es-*, které jsou následovány souhláskou, např. ve slovech *escuro* „tmavý“,

espanhol „španělský“. Můžeme se také setkat s výslovností jako [ɨ] a to v případech, kdy se v rámci otevřené slabiky nachází před skupinami hlásek ch, lh, nh, např. ve slovech *fechar* „zavřít“, *nenhum* „žádný“. V postavení před písmenem l (v rámci zavřené slabiky) a před skupinami písmen cç, ct, gn, pç, pt, x dochází k výslovnosti jako [ɛ]. Uvedme si názorné příklady: *selvagem* „divoký“, *espectáculo* „představení“. Jako nosové samohlásky [ĩ] / [ẽ] realizujeme tehdy, pokud se nachází ve slovesech začínajících na em-, en- v kombinaci s konsonantem, např. ve slovech *empatar* „hrát nerozhodně“, *ensinar* „učit“. Uvnitř slova se realizuje jako [ɨ], popř. jej **nevyslovujeme vůbec**. Jedná se o slova typu *agradecer* „děkovat“, *celeste* „nebeský“, *cebola* „cibule“. V takovýchto slovech dochází k jevu zvanému redukce, který jsme si přiblížili v kapitolách výše. Oba způsoby realizace jsou správné a vyhovují pravidlům pro správnou výslovnost. Ve slovech, která začínají na skupinu písmen ex-, jež je následována souhláskou, dochází rovnou ke čtyřem možným způsobům realizace, a to [ɨ] / [e] / [ej] / [i]. Jako příklady si uvedme slova jako *expirar* „vydechnout“, *exmarido* „bývalý manžel“. Všechny výslovnostní varianty jsou opět platné. Co se týče reprezentace **v rámci posttonické slabiky finální**, můžeme se setkat s výslovností [ɨ], popř. tento alograf **nevyslovujeme vůbec**. Jedná se zejména o realizaci v rámci otevřené slabiky, a to např. ve slovech *sete* „sedm“, *saúde* „zdraví“. K výslovnosti [ɨ] dochází ve slovech před finálním –s, např. *sabes* „víš“, *deves* „musíš“. Jako [i] se realizuje tehdy, pokud je v postavení před přízvučným vokálem následujícího slova, např. ve spojení slov *nove horas* „devět hodin“. K realizaci jako [ẽ] dochází ve slovech, kdy se alograf nachází před písmeny m, ns, jako např. ve slovech *viagem* „cesta“, *ontem* „včera“. Je možná realizace také jako [ɛ] a to v případech, kdy se alograf vyskytuje v pozici před souhláskami l, r, tedy např. ve slovech *amável* „laskavý“, *carácter* „charakter“.

Alograf é se vyskytuje pouze **v rámci přízvučné slabiky**. V žádném jiném postavení jej nenalezneme. Vždy je realizován jako [ɛ] a to např. ve slovech *café* „káva“, *médico* „lékař“.

Alograf ê se nachází také pouze **v rámci přízvučné slabiky**. Vyslovujeme vždy jako [e] a to u slov jako např. *êxito* „úspěch“, *português* „portugalský“ atd.

Alograf i⁴⁷ se vyskytuje ve slabikách přízvučných a protonických. **V rámci přízvučné slabiky** jej lze realizovat několika způsoby. Jako [i] vyslovujeme např. ve slovech *visto* „vízum“, *partir* „odjet“. Jako [i] vyslovujeme v otevřené slabice v postavení před písmeny m, n, h, např. ve slovech *cima* „vrchol“, *linha* „trat“. Pokud se nachází v postavení před písmeny m, n a následuje-li zároveň konsonant, vyslovíme jako nosové [ĩ], např. ve slovech *simples* „prostý“, *sinto* „cítím“.

⁴⁷ Nutno vzít v úvahu, že tento vokál tvoří i součást dvojhlásek a trojhlásek.

Ke stejné realizaci, tedy jako [ĩ] dochází tehdy, pokud je na konci slova písmeno m, např. ve slovech *fim* „konec“, *sim* „ano“. K realizaci jako [j] dochází v případech, kdy je alograf velarizován díky postavení před písmenem l, a to na konci slabiky, popř. na konci slova, např. ve slovech *gentil* „laskavý“, *funil* „trychtýř“. **V rámci protonické slabiky** se setkáme pouze s jednou jedinou realizací, a to jako [i] v postavení před hláskami [ʃ], [ʒ] tedy např. ve slovech *distância* „vzdálenost“, *coligir* „sbírat“.

Alograf í najdeme pouze ve slabice přízvučné. **V rámci slabiky přízvučné** jej realizujeme jako [i] a to si lze ilustrovat na následujících slovech: *bíblico* „biblický“, *agrícola* „zemědělský“.

Alograf o lze nalézt ve slabice přízvučné, nepřízvučné finální, protonické, posttonické, posttonické finální a také nepřízvučné. **V rámci slabiky přízvučné** dochází k realizaci jako [ɔ] zpravidla v zavřené či otevřené slabice, avšak za předpokladu, že nenásleduje nazální konsonant, např. tedy ve slovech *sorte* „osud“, *forte* „silný“. U přídavných jmen ženského rodu, jejich jednotného i množného čísla a také u přídavných jmen mužského rodu v množném čísle, jsou –li tyto tvary zakončeny na koncovky –osa(s), –osos, dochází rovněž k výslovnosti jako [ɔ], např. ve slovech *nervosa* „nervózní“, *formosos* „krásní“. K totožné výslovnosti dochází také u podstatných a přídavných jmen ženského rodu, jak jednotného, tak množného čísla a také u podstatných a přídavných jmen rodu mužského v množném čísle, tedy např. ve slovech *esposas* „manželky“, *ovos* „vajíčka“. Jedná-li se o nepravidelné komparativy, vyslovujeme rovněž jako [ɔ], např. ve slovech *maior* „větší“, *melhor* „lepší“. Jako [ɔ] vyslovujeme tehdy, pokud se jedná o umístění na začátku slova, konkrétně v zavřené slabice, např. ve slovech *ordem* „řád“, *orla* „obruba“. Výslovnost [ɔ] se dále realizuje ve slovesných tvarech s koncovkou –e, –es, –em jedná-li se o tvary sloves, jež mají v infinitivu zakončení na –er, např. slova *correr* „běhat“, *corres* „běháš“. Výslovnost jako [ɔ] se dále uplatňuje tehdy, pokud se jedná o slovesa v infinitivu zakončená na –ar, obsahují-li kmenové o, např. ve slovech *corto* „krájím“, *folga* „těší se“.

K výslovnosti jako [ɔ] dochází při umístění před písmenem l a to v zavřené slabice, např. ve slovech *revolta* „vzpouora“, *sol* „slunce“. **V rámci slabiky přízvučné** se dále setkáváme s výslovností jako [o] a to tehdy, pokud jsou slova zakončená na koncovky –or, –oz, např. ve slovech *valor* „hodnota“, *arroz* „rýže“. K výslovnosti jako [o] se lze setkat dále v otevřené slabice v postavení před písmeny m, n, nh, tedy např. ve slovech *dona* „paní“, *cegonha* „čáp“. K realizaci jako [o] dochází u sloves, jejichž infinitiv je zakončen na –er, konkrétně ve tvarech, které obsahují koncovky –o, –a, –as, –am, např. tedy ve slovech *corro* „běhám“, *movo*

„pohybují“. Jako [o] vyslovujeme tehdy, pokud se jedná o podstatná jména či přídavná jména mužského rodu jednotného čísla zakončená na –o, např. ve slovech *ovo* „vajíčko“, *povo* „národ“. Jako nosovou samohlásku [õ] vyslovujeme v případech, kdy se alograf objevuje v zavřené slabice před písmeny m, n, tedy např. ve slovech *ponte* „most“, *bom* „dobrý“. **V rámci nepřízvučné slabiky finální** se vyskytuje pouze realizace [u] a to na konci slova nebo před písmenem –s, tedy např. ve slovech *forno* „pec“, *lobos* „vlci“. **V rámci protonické slabiky** se vyslovuje jako [u] v postavení před a, e⁴⁸, např. ve slovech *nódoa* „skvrna“, *doador* „dárce“. Jako [u] vyslovíme také v postavení na počátku slova, např. ve slovech *bocado* „trochu“, *vogal* „samohláska“. Realizace jako [u] se vyskytuje dále ve slovech řeckého a latinského původu, např. ve slovech *cronologia* „chronologie“, *fonologia* „fonologie“. K výslovnosti jako [u] dochází také na počátku slova v rámci skupiny písmen ho-, hor-, tedy např. ve slovech *hoteleiro* „hotelový“, *horrível* „strašný“. K realizaci jako [u] přistupujeme tehdy, pokud se alograf nachází v nepočáteční slabice před písmeny r, s, např. ve slovech *desgostar* „znechutit koho“, *pavoroso* „hrozný“. Jako [ɔ] vyslovujeme v postavení na počátku slova, pokud slovo začíná na kombinaci písmen ob- a je-li tato kombinace následovaná konsonantem, např. ve slovech *objectar* „namítat“, *obstáculo* „překážka“. Jako [ɔ] realizujeme tento alograf v případech, kdy se vyskytuje na počátku slova nebo v jiné zavřené slabice, např. ve slovech *ortopedia* „ortopedie“, *hortelão* „zelinář“. K realizaci jako [ɔ] dochází tehdy, pokud se alograf vyskytuje v počáteční otevřené slabice a předchází-li mu konsonant, např. ve slově *corar* „červenat“. V postavení před konsonantickými skupinami ct, pç, pt realizujeme také jako [ɔ], např. ve slovech *nocturno* „noční“, *adoptar* „adoptovat“. Posledním typem realizace v rámci protonické slabiky je realizace jako nosové [õ]. Dochází k ní tehdy, pokud stojí alograf před písmeny m, n, jež jsou následována konsonantem, např. ve slovech *romper* „zlomit“, *contar* „vyprávět“. **V rámci posttonické slabiky** realizujeme jako [u] a to v případech, kdy se alograf nachází v postavení před písmeny a, e⁴⁹, např. ve slovech *toalha* „ručník“, *doador* „dárce“. **V rámci posttonické slabiky finální** dochází pouze k realizaci [ɔ], a to za podmínky, že alograf stojí před písmeny l, r, např. ve slovech *álcool* „alkohol“, *Vítor* „Viktor“. **V rámci nepřízvučné slabiky** vyslovujeme jako [o]. Dochází k ní zejména ve složených slovech, a to na konci první části, např. ve slovech *luso-brasileiro* „portugalsko-brazilský“, *checo-inglês* „česko-anglický“.

⁴⁸ Zde je nutno brát v úvahu, že samohláska o se může nacházet také v rámci vzestupných dvojhlásek, o nichž pojednáme následně.

⁴⁹ Viz poznámka výše

Alograf ó nalezneme pouze v rámci slabiky přízvučné. Tento alograf se zde realizuje jako [ɔ] a to např. ve slovech *imóvel* „nehybný“, *utópico* „utopický“.

Alograf ô se vyskytuje pouze v rámci slabiky přízvučné, kdy se realizuje jako hláska [o]. Nalezneme jej např. ve slovech *avô* „dědeček“, *bisavô* „pradědeček“.

Alograf u⁵⁰ se vyskytuje ve slabikách přízvučných, nepřízvučných a protonických. V rámci slabiky přízvučné jej realizujeme jako [u], a to např. ve slovech *chuva* „déšť“, *estudo* „studium“. Další možností realizace je výslovnost jako nosové [ũ], ke které dochází v zavřené slabice před písmeny m, n, např. ve slovech *um* „jeden“, *mundo* „svět“. V rámci přízvučné slabiky se může stát, že hláska úplně vypadává. Děje se tak v případech, kdy se písmena g, q oddělují v rámci slova od písmen i, e, např. ve slovech *aqui* „tady“, *guerra* „válka“. V rámci nepřízvučné slabiky dochází při oddělování písmen q, g od písmen i, e k totožnému jevu, tedy že tato hláska vypadává z výslovnosti, nerealizuje se. Jako příklad nám poslouží slova *aqui* „tady“, *equilíbrio* „rovnováha“. V rámci protonické slabiky realizujeme hlásku [u], např. ve slovech *mulher* „žena“, *sacudir* „zatřást“.

Alograf ú najdeme pouze ve slabikách přízvučných. V rámci přízvučné slabiky se realizuje jako [u], např. ve slovech *cúmulo* „nahromadění“, *único* „jediný“.

7.2 Nazální vokály

Nazální vokály můžeme rozpoznat buď dle hláskového okolí nebo dle grafických znamének, kterými mohou být opatřeny, popř. kombinací obojího. Mezi grafická značení patří tilde (objevuje se u hlásek **ã** a **õ**), dále pak samohláskové znaménko ve formě tzv. stříšky (objevuje se u hlásek **â**, **ê**, **ô**) a dále pak čárka, kterou jsme zvyklí používat v českém jazyce pro označení kvantity vokálu (objevuje se u **é**, **í**, **ú**). Pokud za vokály následuje konsonant m, n, (včetně graficky označených vokálů viz výše), je to příznak nosovosti. Jako nosová vyslovujeme tato grafická spojení: **ã** (např. *irmã* „sestra“), **am** (např. *campo* „pole“), **an** (např. *antes* „dříve“), **ân** (např. *sonâmbulo* „náměsíčný“), **em** (např. *Setembro* „září“), **en** (např. *pimenta* „paprika“), **ên** (např. *amêndoa* „mandle“), **im** (např. *jardim* „zahrada“), **ím** (např. *límpido* „jasný“), **in** (např. *jardins* „zahrady“), **om** (např. *compra* „nákup“), **on** (např. *sons* „zvuky“), **ôn** (např. *recôndito* „zákoutí“), **um** (např. *jejum* „půst“), **un** (např. *nunca* „nikdy“), **ún** (např. *gerúndio* „gerundium“). U skupin **em**, **ém**, **êm**, **ens**, **éns**, jež se vyskytují na konci slova, dochází k výslovnosti diftongu

⁵⁰ Samohláska **u** je stejně jako výše zmíněná samohláska **i** součástí dvojhásek a trojhásek.

[**ẽĩ**], např. ve slovech *tem* „má“, *também* „také“, *vêm* „přicházejí“, *tens* „máš“, *parabéns* „blahopřání“. Výjimku oproti zmíněným pravidlům tvoří slova cizího původu, kdy finální souhláska **n** nepředznamenává nosovost předchozího vokálu (např. ve slovech *gérmen* „zárodek“, *abdómen* „břicho“). Co se distribuce týče, nosové samohlásky se vyskytují ve slabikách přízvučných i protonických.

7.3 Diftongy a triftongy

Výslovnost dvojhhlásek a trojhhlásek jsme již detailně zachytili v kapitole 6.2.2.

7.4 Konsonanty

Alograf b vyslovujeme jako [**b**] v případech, kdy se vyskytuje na začátku slova a v postavení před hláskami m, l, např. ve slovech *boca* „ústa“, *ambos* „oba“. Jako volné výslovnostní varianty [**b**] / [**β**] realizujeme tehdy, pokud stojí mezi samohláskami, popř. před likvidou, např. ve slovech *beber* „pít“, *pobre* „ubohý“. K realizaci volných výslovnostních variant [**b**] / [**β**] dochází také na hranici dvou slov mezi vokály, např. ve slovech *a bola* „míč“, *o brinco* „náušnice“.

Alograf c vyslovujeme v postavení před písmeny a, o, u jako [**k**], např. ve slovech *caro* „drahý“, *cunhado* „švagr“. Pokud se nachází před písmeny e, i, vyslovujeme jako [**s**], např. ve slovech *céu* „nebe“, *cinto* „pásek“.

Alograf ç realizujeme vždy jako [**s**], nachází se pouze v postavení před písmeny a, o u, např. ve slovech *caça* „lov“, *açúcar* „cukr“.

Spřežka ch se ve slovech, kdy předchází písmenům a, o, u realizována jako [**ʃ**], např. ve slovech *chamar* „volat“, *chave* „klíč“. V postavení před písmeny e, i se rovněž realizuje jako [**ʃ**], např. ve slovech *rochedo* „skalisko“, *cachimbo* „dýmka“.

Alograf d se realizuje jako [**d**], nachází-li se na začátku slova a následuje-li po písmenech n, l, např. ve slovech *grande* „velký“, *dar* „dát“. K volným výslovnostním variantám [**d**] / [**ð**] dochází tehdy, pokud se nachází v postavení mezi vokály, popř. před likvidou, jako např. ve slovech *cada* „každý“, *pedra* „kámen“. K realizaci volných výslovnostních variant [**d**] / [**ð**] dochází také v případech, kdy se nachází na hranici mezi dvěma slovy, např. ve slovech „*o dano* „škoda“, *a dor* „bolest“.

Alograf f se vyslovuje podobně jako v češtině, tedy [f] a vyskytuje se např. ve slovech *férias* „prázdniny“, *afamado* „proslulý“.

Alograf g se při výskytu na začátku slova a po písmenech n, l realizuje jako [g], např. ve slovech *belga* „Belgičan“, *giz* „křída“. K volným výslovnostním variantám [g] / [ʒ] dochází v postavení mezi vokály, popř. před likvidou, např. ve slovech *magro* „hubený“, *lago* „jezero“. Jako volné výslovnostní varianty [g] / [ʒ] vyslovujeme v případech, kdy stojí na hranici dvou slov, např. ve slovech *o galo* „kohout“, *a gramática* „mluvnice“. V postavení před písmeny i, e realizujeme jako [ʒ], např. ve slovech *gente* „lidé“, *giro* „pěkný“.

Spřežka gu se v postavení před písmeny i, e realizuje jako [g], např. ve slovech *guia* „návod“, *guerra* „válka“. V těchto případech dochází k úplnému vypuštění písmene u z výslovnosti. V postavení před písmenem a se tato spřežka realizuje jako [gw], např. ve slovech *água* „voda“, *guardar* „hlídat“.

Alograf h se vyskytuje samostatně pouze na začátku slova a jeho **výslovnost se nerealizuje**. Dokladem mohou být slova *homem* „muž“, *hoje* „dnes“. Tento alograf tvoří spolu s písmeny c, n, l spřežky, jejichž výslovnost popisujeme samostatně v rámci tohoto přehledu.

Alograf j se vyslovuje vždy jako [ʒ] a nalezneme jej v postavení před vokály a, e, i, o, u, např. ve slovech *majestade* „veličenstvo“, *jardim* „zahrada“.

Alograf k není pro portugalský jazyk prvkem vlastním. Vyskytuje se ve slovech cizího původu, ve zkratkách, cizích jménech a jejich odvozeninách a technických termínech. Vyslovuje se jako [k] a nalezneme jej např. ve slovech *kaiak* „kajak“, *kafkiano* „kafkovský“.

Alograf l se může objevovat na počátku slova, popř. mezi vokály nebo také po konsonantu. V těchto případech jej realizujeme jako [l] a jako příklad nám poslouží slova *lado* „strana“, *falar* „mluvit“. Tento alograf se vyskytuje také na konci slova potažmo slabiky a způsobuje tak velarizaci předchozího vokálu. V tomto postavení, např. ve slovech *falta* „chyba“, *mil* „tisíc“, se realizuje jako [ɫ].

Spřežka lh se objevuje povětšinou mezi dvěma vokály, popř. výjimečně na začátku slova. Zde se jedná hlavně o jednoslabičná slova typu *lhe*. Vždy realizujeme jako [ɫ]. Jedná se např. o slova *molho* „omáčka“, *bilha* „džbán“.

Alograf m se na počátku slova, mezi vokály a po konsonantech vyslovuje jako [m], např. ve slovech *mesmo* „týž“, *chamar* „volat“. V postavení před písmeny b, p dochází k nazalizaci předcházejícího vokálu a alograf je realizován pouze jako nazální skluz [m̃], např. ve slovech *campo* „pole“, *pombo* „holub“. V postavení na konci slova po předních vokálech se tento alograf

buď nerealizuje vůbec, nebo pouze formou slabého nazálního skluzu [ɲ], např. ve slovech *vim* „přišel“, *assim* „tak“. V postaveních po zadních vokálech na konci slova se buď nerealizuje vůbec, nebo jen jako velmi slabý nazální skluz [ɲ], např. ve slovech *bom* „dobrý“, *atum* „tuňák“.

Alograf n vyslovujeme v postavení na počátku slova, dále mezi vokály a také po konsonantech jako [ɲ], např. ve slovech *nada* „nic“, *étnico* „etnický“. V postavení před písmeny t, d dochází k nazalizaci předchozího vokálu a realizaci jako [ɲ], např. ve slovech *canto* „zpěv“, *onda* „vlna“. V postavení před frikativou dochází jeho přítomností k nazalizaci předcházejícího vokálu a samotný alograf je realizován jako [n], např. ve slovech *onze* „jedenáct“, *lançar* „vrhat“. Pokud se nachází před velárami k, g, způsobuje nazalizaci předchozího vokálu a realizujeme jej jako nazální skluz [ɲ], např. ve slovech *cinco* „pět“, *frango* „kuře“. Pokud se alograf nachází v postavení na konci slova, realizuje se bez nazálního skluzu jako [n]. Jedná se vždy o slova cizího původu, jako např. *abdómen* „břicho“, *gérmen* „zárodek“.

Spřezka nh se kromě běžného výskytu v rámci slova objevuje i v několika slovech na jejich počátku. Tento alograf vyslovujeme jako [ɲ] a nalezneme jej např. ve slovech *nhumbo* „druh afrického býka“, *nenhuma* „žádná“.

Alograf p je charakterizován stejnou výslovností, jakou známe v češtině, tedy [p]. Vyskytuje se např. ve slovech *pais* „rodiče“, *romper* „zlomit“.

Spřezka qu je složeninou písmen q a u, kdy písmeno q je vždy doprovázeno písmenem u. V portugalštině neexistuje kombinace s žádným jiným písmenem. V postavení před písmeny i, e vyslovujeme jako [k], např. ve slovech *queijo* „sýr“, *quinta* „usedlost“. V pozici před samohláskami a, o se realizuje jako [kw], např. ve slovech *quase* „téměř“, *qualidade* „kvalita“.

Alograf r se v postavení mezi vokály vyslovuje jako [r], např. ve slovech *caro* „drahý“, *orador* „řečník“. Po konsonantech (ovšem mimo konsonanty l, n, r, s) se vyslovuje také jako [r], např. ve slovech *fraseologia* „frazologie“, *cravista* „cembalista“. V postavení na konci slabiky jej realizujeme také jako [r], např. ve slovech *parte* „část“, *morder* „kousnout“. V neposlední řadě dochází k realizaci jako [r] tehdy, kdy se alograf vyskytuje na konci slova. Může být doprovázen realizací doprovodné hlásky [ɨ], např. ve slovech *chegar* „přijít“, *flor* „květina“. Na počátku slova se realizuje jako [R], tedy např. ve slovech *rua* „ulice“, *rir* „smát se“. Ke stejné realizaci, tedy jako [R], dochází na počátku slabiky po písmenech l, s, n, např. ve slovech *melro* „kos“, *Israel* „Israel“.

Kombinace rr se vyskytuje pouze v intervokalickém postavení a vyslovuje se jako [R], např. ve slovech *carro* „auto“, *murro* „úder“.

Alograf s se v postavení mezi vokály realizuje jako [z], např. ve slovech *casa* „dům“, *mesa* „stůl“. Jako [z] se dále realizuje ve slově *obséquio* a jeho odvozeninách, např. ve slově *obsequiar* „prokázat laskavost“. U přípony *trans-* v postavení před vokálem se realizuje také jako [z], např. ve slovech *transatlántico* „zaoceánský“, *transalpino* „zaalpský“. V neposlední řadě dochází k realizaci jako [z] tehdy, pokud se váže na hranici dvou slov mezi vokály, např. ve spojení slov *os amigos* „přátelé“. Na počátku slova a v postavení za konsonantem dochází k realizaci jako [s], např. ve slovech *sempre* „vždy“, *cónsul* „konzul“. V pozici před znělým konsonantem dochází k výslovnosti [ʃ], např. ve slovech *casca* „skořápka“, *mestre* „mistr“. Jako výslovnost [ʃ] realizujeme i tehdy, pokud dochází k navázání na další slovo, jež začíná na neznělý konsonant, např. ve spojení slov *os patos* „kachny“. K realizaci jako [ʃ] dochází v postavení na samotném konci slova, např. ve slově *últimos* „poslední“, *casos* „případy“. Dalším způsobem realizace tohoto alografu je výslovnost jako [ʒ], např. v postavení před znělým konsonantem. Pro ilustraci uveďme příklady *mesmo* „dokonce“, *desde* „od“. K realizaci jako [ʒ] dále dochází při navazování dalšího slova, jež začíná znělým konsonantem, tedy např. při spojení slov *os dois* „oba“. Při navazování na slova, jež začínají písmeny *ch*, *j*, *x*, *r* se zpravidla ztrácí a **nevyslovujeme** je, např. ve slovních spojeních *as chaves* „klíče“, *os judeus* „Židé“.

Kombinace písmen ss se vyskytuje pouze mezi vokály a vyslovuje se jako [s], např. ve slovech *disse* „řekl jsem“, *assunto* „záležitost“.

Alograf t má velmi podobnou výslovnost jako v češtině, tedy [t] a vyskytuje se např. ve slovech *tempo* „čas“, *também* „také“. Jeho různé postavení v rámci slova nemá v evropské portugalštině vliv na výslovnost.

Alograf v má také výslovnost velmi blízkou české hlásce, tedy vyslovujeme jako [v], např. ve slovech *vaca* „kráva“, *vejo* „vidím“.

Alograf x, nacházející se na počátku slova, po případě ve výpůjčkách z cizích jazyků, vyslovujeme jako [ʃ], např. ve slovech *xadrez* „šachy“, *xerife* „šerif“. V postavení mezi vokály jej často vyslovujeme také jako [x], např. ve slovech *luxo* „přepych“, *abacaxi* „ananas“. V postavení na konci slova dochází ke stejné výslovnosti, tedy jako [ʃ], např. ve slovech *fénix* „fénix“, *cáliz* „pohár“. V pozici po konsonantu nebo před konsonantem vyslovujeme rovněž jako [ʃ], např. ve slovech *enxada* „motyka“, *mixto* „smíšený“. Pokud je alograf součástí předpony *ex-* v postavení před konsonantem, realizujeme prostřednictvím volných výslovnostních variant [iʃ]/ [eʃ]/ [ɛʃ] / [eʃ], např. ve slovech *extenso* „rozsáhlý“, *exclamar* „zvolat“. Před konsonantem *m* pak existuje ještě další možná výslovnost [iʒ]/ [eʒ]/ [ɛʒ] / [eʒ], např. ve slově *exmarido* „bývalý manžel“.

Mezi vokály vyslovujeme jako [z], např. ve slovech *exame* „zkouška“, *exemplo* „příklad“. Mezi vokály se také v některých slovech vyslovuje jako [s], např. ve slovech *máximo* „maximum“, *próximo* „příští“. V rámci jednotlivých slov se v postavení mezi vokály vyslovuje jako [ks], např. ve slovech *afixar* „připevnit“, *anexo* „přiložený“. K výslovnosti jako [ks] dochází také v rámci vlastních jmen, kde se vyskytuje na konci a u odborných výrazů, např. ve slovech *Max* „Max“, *tórax* „hrudník“.

Alograf z se na počátku a uvnitř slova vyslovuje jako [z], např. ve slovech *zangar* „rozčítit“, *azul* „modrý“. Na absolutním konci slova se realizuje jako [ʒ], např. ve slovech *rapaz* „chlapec“, *cartaz* „plakát“. V postavení na hranici dvou slov, konkrétně před následujícím vokálem, realizujeme jako [z], např. ve spojení slov *voz aguda* „ostrý hlas“. Na hranici slov v postavení před neznělým konsonantem vyslovujeme jako [ʒ], např. ve slovech *luz forte* „silné světlo“. V případě, že stojí na hranici dvou slov v pozici před znělým konsonantem, vyslovíme jako [z], např. ve slovech *dez livros* „deset knih“. V pozici na hranici dvou slov před písmenem r dochází k jeho asimilaci k této hlásce a **nevyslovuje se**, např. ve spojení slov *dez ruas* „deset ulic“.

7.4.1 Konsonantické skupiny

V portugalštině se vyskytují tyto souhláskové skupiny: cc, cç, ct, pc, pç.⁵¹ První konsonant z těchto souhláskových spojení se v portugalštině nevyslovuje a je pouze zachycen jako grafická značka.

Souhlásková skupina cc se v některých slovech vyslovuje jako [ks], např. ve slovech *faccioso* „buřičský“, *friccionar* „třít“. Jedná se o velmi omezený výskyt, kdy použijeme tuto výslovnost. V ostatních slovech, kde se vyskytuje toto souhláskové spojení, vyslovujeme jako [s], např. ve slovech *accionista* „akcionář“, *coleccionar* „sbírat“.

Souhlásková skupina cç se u omezeného inventáře slov vyslovuje jako [ks], např. ve slovech *convicção* „přesvědčení“, *secção* „sekce“. U ostatních slov se realizuje jako [s], např. ve slovech *acção* „akce“, *direcção* „směr“.

---

⁵¹ V současné portugalštině se od roku 2009 vlivem zavedení nových pravidel pravopisu (Novo acordo ortográfico) postupně od těchto grafických značení upouští. Respektive hlásky, které nejsou běžně vyslovovány a jejich grafické zachycení tedy není nutné, se dle nových pravidel pravopisu již graficky nezachycují. Závaznými se v Portugalsku nová pravidla pravopisu stala dne 13.5.2015. Od tohoto dne již není přípustné tyto grafické značky pro hlásky, jež nejsou vyslovovány, graficky zachycovat. Jelikož tato pravidla vstoupila v platnost až po termínu našeho nahrávání, slova jsme graficky zachytili ještě v původní podobě.

Souhlásková skupina ct se v rámci určitého malého počtu slov vyslovuje jako [kt], např. ve slovech *bactéria* „bakterie“, *facto* „skutečnost“⁵². Ve zbylých slovech se vyslovuje pouze hláska [t], např. ve slovech *actor* „herec“, *carácter* „charakter“.

Souhlásková skupina pc se v rámci velmi malého počtu slov vyslovuje jako [ps], např. ve slovech *egípcio* „egyptský“, *núpcias* „svatba“. V ostatních sloves se již uplatňuje výslovnost pouze jako [s], např. ve slově *excepcional* „výjimečný“.

Souhlásková skupina pç se v omezeném počtu slov vyslovuje jako [ps], např. ve slovech *corrupção* „korupce“, *erupção* „erupce“. V ostatních slovech se realizuje jako [s], např. ve slovech *adopção* „adopce“, *decepção* „zklamání“.

Souhlásková skupina pt se v rámci některých mála slov vyslovuje jako [pt], např. ve slovech *adepto* „uchazeč“, *ruptura* „zlom“. Ve zbylých slovech vyslovujeme jako [t], např. ve slovech *adoptar* „osvojit“, *eclíptica* „ekliptika“.⁵³

---

⁵² U slov, kde by nová pravidla pravopisu způsobila zásadní změnu ve významu, k vypouštění prvního konsonatu ze skupiny nedochází (*facto x fato*).

⁵³ TLÁSKAL, J. Fonetika a fonologie současné evropské portugalské. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006. s.267-287.

8 Vliv mateřského jazyka na osvojování cizího jazyka

V rámci osvojování cizího jazyka je vhodné dodržovat postup učení se od známého k neznámému. Tento přístup ostatně doporučoval již Jan Ámos Komenský. Měli bychom využívat všech naší dosavadních zkušeností, tzn. respektovat znalost mateřštiny. Vliv mateřského jazyka na proces osvojování cizího jazyka je tedy více než patrný. Pokud jsme schopni aplikovat vědomosti a dovednosti z oblasti mateřského jazyka do procesu osvojování cizího jazyka, hovoříme o kladném vlivu mateřštiny. Jako kladný přenos (pozitivní transfer) lze také označit osvojování jazyka blízké příbuzného. I v takovémto případě mateřský jazyk usnadňuje proces osvojení cizího jazyka.

Kromě kladného vlivu však existuje také záporný vliv mateřského jazyka, jež činí osvojování cizího jazyka obtížnějším. Tento záporný vliv se tak stává příčinou chyb při používání osvojovaného jazyka. Jako záporný přenos (negativní transfer) označujeme přenášení způsobu vyslovování hlásek, přízvuku, intonace a dalších jevů typických pro mateřský jazyk do jazyka, který si chceme osvojit.

Na základě výše uvedeného si dovoluji konstatovat, že v rámci procesu osvojování portugalského jazyka se ve velké míře uplatňuje spíše negativní transfer, než-li transfer pozitivní. Čeština a portugalština jsou jazyky velmi odlišné. Již samotné zařazení jazyků do jazykových rodin dává tušit, že mají odlišný základ, odlišný vývoj a každý z jazyků disponuje prvky, které druhý jazyk buď vůbec nezná, nebo používá úplně jiným způsobem. Tyto odlišnosti se projevují jak v plánu lexikálním, tak i morfologickém a syntaktickém. Co se týče zvukové stránky portugalštiny, nalezneme v obou jazycích také značné rozdíly.⁵⁴

8.1 Podobné a rozdílné fonetické jevy portugalského a českého jazyka

Jako společnou charakteristiku obou jazyků lze uvést značné převládání konsonantů nad vokály. Avšak každý z jazyků disponuje určitými hláskami, které v druhém jazyce nenajdeme.

U samohlásek pozorujeme rozdílnost v kvantitě. Čeština rozlišuje samohlásky dlouhé a krátké, tento rozdíl je významotvorný. Portugalština dlouhými samohláskami nedisponuje.

---

⁵⁴ VESELÝ, J. Problematika vyučování ruštině jako blízké příbuznému jazyku. Praha: SPN, 1981. s.28

Charakteristickým rysem portugalského vokálního systému je rozlišování na samohlásky ústní a nosové. České samohlásky jsou ryze ústní. Případný výskyt nosovosti je vnímán negativně a bývá důsledkem nedbalé výslovnosti.

Portugalština rozlišuje samohlásky zavřené a otevřené, kdežto o českých samohláskách mluvíme co do otevřenosti/zavřenosti jako o středních.

Další rozdíl nalezneme u samohlásek přízvučných a nepřízvučných. V češtině mají samohlásky vždy stejnou charakteristiku, ať se nacházejí v jakémkoliv postavení. Portugalské nepřízvučné samohlásky však podléhají silné redukci nebo úplně zanikají.

Portugalština je bohatá na dvojhlásky. Čeština má ve svém inventáři pouze jednu dvojhlásku vlastní (-ou) a dvě dvojhlásky ve slovech cizích (-au, -eu). Portugalština má dvojhlásek celou řadu.

V češtině se nesetkáme s pojmem polosouhláska / polosamohláska. Lze namítnout, že hláska [j] se vyskytuje v obou jazycích a je totožná. Avšak v češtině je přes četné diskuze stále řazena do souhláskového systému, proto se této klasifikace přidržíme i zde. Polosouhlásky / polosamohlásky se dále dělí na ústní a nosové.

Portugalský souhláskový systém vyděluje oproti češtině zvláštní skupinu hlásek, jež nazýváme spiranty. Jedná se o uvolněné realizace původně znělých okluziv v intervokálním postavení. Hlázky sonorní mají v češtině slabikotvornou funkci, kdežto portugalština tento jev nezná.

Portugalský přízvuk je podstatně silnější než český, je volný a je činitelem významotvorným. Oproti tomu čeština má přízvuk stálý, vždy na první slabice.

8.2 Česko-portugalská mezijazyková interference

Při komparaci těchto dvou jazyků rozlišujeme různé typy interference – interferenci zvukovou, grafickou, pravopisnou, lexikální, morfologickou a syntaktickou. Z povahy této práce se však zaměříme na interferenci v rámci zvukové stránky jazyka.

Zvuková stránka jazyka zahrnuje výslovnost, přízvuk a intonaci. Všechny tyto složky jsou při osvojování cizího jazyka stejně důležité, avšak my se zaměříme pouze na zvukovou stránku z hlediska výslovnosti a přízvuku.

Při osvojování portugalského jazyka českými studenty převažuje spíše negativní vliv mateřského jazyka. Toto je patrné zejména při určování přízvuku. Přestože má portugalština

velmi jasně definována pravidla pro umístění přízvuku, český student je silně ovlivněn mateřským jazykem a má tendenci klást přízvuk tam, kde je běžně zvyklý, tedy na první slabiku.

V rámci procesu osvojování výslovnosti portugalského jazyka lze také pozorovat spíše negativní vliv češtiny. Toto je dáno mimo jiné i skutečností, že čeština a portugalština jsou jazyky velmi odlišné. V případě, že se český student setká s neznámým jevem / hláskou, má tendenci ji přirovnat k jemu již známé hlásce a díky tomu tak vznikají odlišnosti ve výslovnosti, díky kterým lze českého studenta snadno rozpoznat od rodilého mluvčího.

PRAKTICKÁ ČÁST

9 CHARAKTERISTIKA SKUPINY ANALYZOVANÝCH STUDENTŮ

V praktické části této diplomové práce se zaměříme na analýzu zvukového materiálu, který byl pořízen se studenty oboru Portugalistika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

Nahrávku jsme pořídili dne 7.5.2015 v prostorách fonetické laboratoře Fonetického ústavu Univerzity Karlovy. Tato laboratoř disponuje speciálně vybaveným a upraveným nahrávacím studiem, kde se realizují četné testy a výzkumy. Studio je navrženo tak, aby zcela eliminovalo rušivé zvuky okolí. Získané nahrávky tak dosahují maximální možné kvality, což je pro analýzu mluvené řeči zcela zásadní. Prostory studia jsou rozděleny na dvě části: na část vstupní, kde se nachází technické zázemí určené pro obsluhu počítačů a systémů a na část vlastního nahrávacího studia. Tato místnost není příliš velká a je zcela odhlučněna. Vedení fonetického ústavu mi poskytlo tyto prostory na celý den, takže jsme měli možnost v klidu nahrát veškerý potřebný materiál. Tento materiál je nedílnou součástí naší práce, a proto jej přikládáme jako přílohu na CD.

Nahrávání se zúčastnilo 12 studentů, z toho 10 dívek a 2 chlapci. V rámci této skupiny můžeme najít různé stupně pokročilosti. Někteří studenti jsou žáky prvního ročníku a jsou tedy na začátečnické úrovni. Studenti z vyšších ročníků už za sebou mají zpravidla pobyt a studium v zahraničí, kde se s jazykem setkali v intenzivní míře a jsou tedy na pokročilé úrovni. Nikdo z účastníků nahrávání není rodilý mluvčí.

10 ANALÝZA ZVUKOVÉHO MATERIÁLU

K analýze zvukové stránky jazyka jsme vybrali 202 slov dle různých kritérií tak, aby jevy v nich obsažené byly co nejpestřejší a poskytly nám tak co nejvíce materiálu k našemu rozboru. Některá slovíčka se v rámci analyzovaného textu opakují. Není jich mnoho, avšak mohou nám poskytnout zajímavou informaci o tom, zdali byla stejná slova vždy přečtena stejným způsobem, a nebo i zda v rámci výslovnosti jednoho studenta docházelo k nějakým odlišnostem.

Studenti byli s termínem nahrávání předem seznámeni. Byli pozváni do prostor fonetické laboratoře, kde probíhalo samotné nahrávání a dostali chvíli čas, aby se mohli psychicky připravit. Nejdříve jsem jim vysvětlila, co je čeká. Pak si prohlédli prostory nahrávacího studia a mohli se v klidu nachystat. Měli možnost si slovíčka dopředu přečíst a byl jim k tomu poskytnut adekvátní čas. Dotazy ohledně výslovnosti však nebyly povoleny.

V rámci systematickosti zkoumaných jevů jsme je rozdělili do dvou částí, první část se týká jevů pozorovaných u samohlásek, druhá část se bude týkat jevů, jež jsme analyzovali na souhláskách. V rámci těchto dvou kapitol byly jevy rozděleny do jednotlivých podkapitol. Slovíčka jsme pro lepší přehlednost rozčlenili do tabulek, kdy každá tabulka je zaměřena na určitý výslovnostní jev. Tyto jevy jsme vytypovali předem dle odlišností každého z jazyků, které jsme uvedli v teoretické části této práce. Ke každému jevu byla vybrána všechna slova, která jej obsahují, a tato jsme následně umístili do tabulky, kde jsme uvedli, zda-li student daný jev vyslovil správně, nebo špatně. Následně jsme provedli procentuální vyhodnocení chybovosti daného jevu. Zjištěné výsledky jsme zachytili také do grafu.

Každá tabulka je složena ze čtyř částí. V první části tabulky jsou napsána vybraná slova týkající se námi analyzovaného jevu. Ve druhé části tabulky je uveden jejich fonetický přepis. V následující části, 12 sloupcích, jsme uvedli, zda student realizoval daný jev správně či chybně. Správnou výslovnost jsme do odpovídajícího pole zaznamenali zeleným symbolem ✓. Pokud student přečetl daný jev špatně, zaznamenali jsme do tabulky **červeným písmem** symbol **x** a chybné realizace jsme pak shrnuli v rámci krátkého komentáře pod tabulkou. Poslední sloupec je tvořen součtem chybných realizací v rámci jednotlivého analyzovaného slova. V závěru tabulky je uveden celkový počet chyb při realizaci daného jevu.

Analýzu jsme prováděli opakovaným poslechem nahraného materiálu, jeho srovnáváním a hodnocením.

10.1 Samohlásky

10.1.1 Redukce samohlásek v pozici protonické

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
explícito	if'plisitu	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
explicito	ifpli'situ	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	8
explicitou	ifplisi'to	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
frequência	fr'ikwẽ ⁿ sje	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10
padrão	pe'ðrẽũ(ŋ)	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	8
realidade	rje 'ðaði	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	12
capítulo	ke'pitulu	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	8
recolha	ri'ko ^l e	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	6
português	purtu'ʁeʃ	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	7
bolar	bu'lar	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	12
velar	vi'lar	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✓	✗	12
beber	bi'ber	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3
chamar	ʃe'mar	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	8
papar	pe'par	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✗	9
falará	fele'ra	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✓	✓	6
saber	se'ber	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✗	7
desejo	di'ze(ɐ)zu	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	7
brasil	bre'zi ^l	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✓	✗	7
saguão	se'gũẽũ(ŋ)	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10
abrir	eβ'rir	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
estufa	if'tufe	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	5
agarrar	eʁe'rar	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
pequeno	pi'kenu	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3
chegar	ʃi'gar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	1
fechar	fi'ʃar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	2
zangar	zẽ ⁿ 'gar	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	7
exame	i'zemi	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✓	6
flexão	flɛk'sẽũ(ŋ)	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✗	8
espelho	if'pe ^l u	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗	6
assim	e'si(ŋ)	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗	9
jardim	ʒer'di(ŋ)	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10
afundar	e'fũ ⁿ dar	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
saudade	seu'ðaði	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	7
também	tẽm'bẽĩ(ŋ)	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✓	✗	8
tranquilo	trẽ ⁿ 'kwilu	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✓	✓	✓	7
azuis	e'zui ^ʃ	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	7

qualidade	kweli'ðaði	✓	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	✓	7
beleza	bi'leze	×	×	✓	✓	×	×	✓	×	×	×	✓	✓	7
comum	'kumũ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	✓	×	×	×	✓	×	8
agradável	ɛɾɾe'ðavɛɫ	✓	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	8
exmarido	izme'riðu	✓	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	8
excursão	ɨ'kur'sɛũ(ŋ)	✓	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	8
deixar	deɨ'ʃar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	×	✓	✓	✓	✓	2
trabalho	tre'baɫu	×	✓	✓	✓	✓	×	✓	×	×	×	✓	×	6
restaurante	ri'ʃtau'rãnti	×	×	✓	×	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	4
comeu	ku'meu	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	9
gostou	gu'ʃto	×	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	10
república	ri'puβlike	×	×	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	3
marítimos	me'ritimuʃ	×	✓	✓	✓	✓	×	×	×	×	✓	✓	×	6
verão	vi'rɛũ(ŋ)	×	✓	✓	✓	×	×	✓	×	×	✓	✓	✓	5
deixou	deɨ'ʃo	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	×	✓	×	✓	✓	3
paraíso	pɛɾe'jizu	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	9
desporto	di'ʃportu	×	✓	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	8
abriu	e'βriju	×	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	10
nenhuma	ni'ɲũme	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	9
Celkový počet chyb													401	

V rámci redukce samohlásek v postavení před přízvučnou slabikou jsme analyzovali celkem 55 slov, tzn. 660 realizací. Studenti se při výslovnosti dopustili chyb ve 401 případech, ve zbylých případech byla výslovnost správná. Pokud budeme mluvit v procentech, chybovost činí 61%. O výslovnosti redukovaných samohlásek v předpřízvučném postavení lze tedy hovořit jako o jevu značně problematickém. Může to být dáno tím, že čeština nedisponuje těmito typy hlásek, proto je studenti nejsou zvyklí vyslovovat. Druhým faktorem, který mohl ovlivnit chybovost ve výslovnosti těchto hlásek, je neznalost pravidel výslovnosti.

10.1.2 Redukce samohlásek v pozici posttonické

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
explícito	ɨ'plisitu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
explicito	ɨ'pli'situ	✓	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	2
frequência	fri'kwɛ̃nsje	✓	✓	✓	×	✓	✓	×	×	×	×	✓	✓	5
medo	'meðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
área	'arje	✓	✓	✓	✓	×	✓	×	×	×	×	✓	×	6
realidade	rjeɫi'ðaði	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0

capítulo	ke'pitulu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
recolha	ri'kolɔɛ	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	5
para	'pɛɛɛ	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✓	3
canto	'kɛ̃ ⁿ tu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fundo	'fũ ⁿ du	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
ensaio	ẽ ⁿ 'saju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
conto	'kõ ⁿ tu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
íntimo	'ĩ ⁿ timu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
canto	'kɛ̃ ⁿ tu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sozinho	so'zɪɲu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sério	'sɛɪɲu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
bilha	'biɫɛ	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✓	5
fuga	'fuɶɛ	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	8
bola	'bɔɫɛ	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✓	4
sopro	'sɔpɾu	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
louvo	'lovu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
vela	'vɛɫɛ	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	8
bebo	'bebu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
chama	'ʃɛmɛ	✓	✗	✓	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✗	7
papa	'pɛpɛ	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	7
padeiro	pa'ðɛjɾu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
baptismo	ba'tɪzmu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fábrica	'fabɾikɛ	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10
cábula	'kabulɛ	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✓	8
casa	'kɛzɛ	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10
falta	'faɫtɛ	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	5
chega	'ʃɛgɛ	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✗	9
cama	'kɛmɛ	✗	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
canto	'kɛ̃ ⁿ tu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
vende	'vɛ̃ndɪ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	1
desejo	dɪ'zɛ(ɛ)ɶu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
venda	'vɛ̃ndɛ	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	8
tempo	'tɛ̃mpu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
esta	'ɛʃtɛ	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	6
vendes	'vɛ̃ndɪʃ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
dívida	'diviðɛ	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
filtro	'fɪɫɾu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
simples	'sɪ̃mplɪʃ	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
língua	'lɪ̃ŋgwe	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗	✓	✓	7
toda	'toðɛ	✗	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	8

poço	'posu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
onda	'õ ⁿ de	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	9
longe	'lõ ⁿ zi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	1
molho	'mɔɫu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
roda	'rɔðe	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	7
rompes	'rɔ ^m pif	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
muro	'muru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
prédio	'prɛdju	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
tábua	'tabwe	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	9
dentro	'ðẽ ⁿ tru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
ida	'iðe	✗	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	8
quadro	'kwaðru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
dia	'dije	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	9
sede	'seði	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
estufa	if'tufe	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	8
guia	'gie	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	6
grande	'grẽ ⁿ di	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
magro	'maɾru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
pequeno	pi'kenu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cada	'keðe	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	5
lado	'laðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
eleito	i'lejtu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
belga	'bɛɫge	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	7
filho	'fiɫu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
campo	'kẽ ^m pu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cana	'kene	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	6
nada	'naðe	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	6
cinco	'sĩ ⁿ ku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sonho	'soɾu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
capa	'kape	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	5
caro	'karu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
pedra	'peðre	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	7
carro	'karu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
rua	'xue	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✓	5
caça	'kase	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	8
cedo	'seðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
este	'efti	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
todo	'toðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
nata	'nate	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	6
tio	'tju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sete	'seti	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1

vida	'viðe	X	✓	✓	X	✓	✓	X	X	X	X	✓	✓	6
ave	'avi	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	X	✓	✓	4
casa	'kaze	X	X	X	X	X	✓	X	X	X	X	✓	✓	9
loja	'loze	✓	X	X	X	X	X	✓	✓	X	✓	✓	X	7
desde	'dezdi	✓	✓	X	X	X	✓	X	X	X	✓	✓	✓	6
exame	'izemi	✓	X	✓	✓	X	X	✓	X	X	✓	✓	✓	5
dúvida	'duviðe	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	X	X	✓	X	6
filtro	'fiłtru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
espelho	i'pełu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
muito	'mũĩtu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
pouco	'poku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fome	'fomi	✓	X	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	2
branco	'brẽku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
saudade	seu'ðaði	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
tranquilo	trẽ'kwilu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
rio	'riu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
noite	'noiti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
qualidade	kweli'ðaði	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
público	'publiku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
beleza	bi'leze	✓	X	X	✓	✓	X	✓	X	X	✓	✓	✓	5
caldo	'kałdu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
onze	'õzi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
exemplo	i'zẽmplu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
exmarido	iźme'riðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
máximo	'masimu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
trabalho	tre'bału	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
restaurante	riřtau'rãnti	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
república	ri'publike	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	X	X	✓	✓	✓	4
outra	'otre	✓	X	X	✓	X	X	X	X	X	✓	✓	✓	7
marítimos	me'ritimuf	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
paraíso	pere'jizu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
desporto	di'řportu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
óptimas	'õtimeř	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	✓	✓	2
nenhuma	ni'ņũme	✓	X	X	X	X	X	X	X	X	✓	✓	X	9
Celkový počet chyb														342

Analýze bylo podrobena celkem 121 slov, tzn. 1452 realizací. Studenti se dopustili chyb ve 342 případech, což vyjádřeno v procentech znamená chybovost 23%. Tento jev hodnotíme

jako problematický. Studenti, jejichž výslovnost jsme označili za chybnou, vyslovovali samohlásku bez redukce, v ojedinělých případech docházelo i k výslovnosti odlišné samohlásky.

10.1.3 Nosové samohlásky - nosovost

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
frequência	frɨ'kwɛ̃nsjɐ	X	X	✓	X	✓	✓	X	X	X	X	✓	✓	7
tom	'tõ(ŋ)	X	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	X	X	✓	✓	4
canto	'kɛ̃ntu	✓	X	✓	✓	✓	X	✓	✓	X	X	✓	✓	4
fundo	'fũ̃ndu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
ensaio	ẽ̃n'saju	X	X	✓	X	X	X	✓	X	✓	X	✓	X	8
conto	'kõ̃ntu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
íntimo	'ĩ̃ntimu	X	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	2
canto	'kɛ̃ntu	✓	X	✓	✓	✓	X	✓	X	✓	X	✓	✓	4
a andar	ã̃n'dar	X	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	3
canto	'kɛ̃ntu	✓	X	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	2
vende	'vɛ̃ndɨ	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	✓	✓	✓	3
venda	'vɛ̃ndɐ	X	X	✓	X	X	X	X	X	X	X	✓	X	10
tempo	'tɛ̃mpu	X	X	✓	X	X	X	X	X	X	X	✓	X	10
vendes	'vɛ̃ndɨf	X	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	X	3
simples	'sĩ̃mplɨf	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
língua	'lĩ̃ŋwɐ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
onda	'õ̃ndɐ	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	2
longe	'lõ̃ŋzɨ	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	X	3
rompes	'rõ̃mpɨf	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
atum	a'tũ̃(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
um	'ũ̃(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
ambos	'ɛ̃mbuf	✓	X	✓	✓	X	X	X	X	X	X	✓	X	8
dentro	'ðɛ̃ntɾu	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	X	X	✓	✓	✓	3
grande	'grɛ̃ndɨ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
campo	'kɛ̃mpu	✓	X	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	X	✓	✓	3
cinco	'sĩ̃ŋku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
vim	'vĩ̃(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	1
zangar	zɛ̃n'gar	X	X	✓	✓	✓	X	✓	X	X	X	✓	✓	6
assim	ɛ̃'sĩ̃(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	2
jardim	ʒɛ̃r'dĩ̃(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	1

irmã	ir'mě(ŋ)	×	✓	✓	✓	✓	×	✓	×	×	✓	✓	✓	4
branco	'brẽŋku	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
afundar	e'fũdar	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	✓	✓	2
também	tẽm'bẽĩ(ŋ)	✓	×	✓	×	×	×	✓	×	×	×	✓	×	8
tranquilo	trẽŋ'kwilu	×	×	✓	✓	✓	×	✓	×	×	✓	✓	✓	5
onze	'õzi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
comum	'kumũ(ŋ)	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
exemplo	i'zẽmplu	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	✓	8
ontem	'õntẽĩ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	✓	✓	×	×	✓	✓	6
restaurante	riʃtau'rãnti	✓	×	✓	✓	×	×	✓	✓	×	✓	✓	✓	4
nenhuma	ni'jũme	×	✓	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	×	✓	✓	3
Celkový počet chyb													134	

K analýze přítomnosti nosovosti u nazálních vokálů jsme měli k dispozici celkem 41 slov, tedy 492 realizací. K výslovnostní chybě došlo ve 134 případech, což udává chybovost 27%. Nosovost pokládáme za jev velmi náročný především proto, že česká výslovnost tento prvek nevyužívá. Celkově lze přítomnost nosovosti při výslovnosti nazálních vokálů označit jako problematický.

10.1.3.1 Zavřenost nosové samohlásky a při výskytu v rámci skupin an, am,

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
canto	'kẽntu	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	11
canto	'kẽntu	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	11
canto	'kẽntu	×	×	✓	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	10
ambos	'ẽmbuʃ	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	11
grande	'grẽndi	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	✓	×	11
campo	'kẽmpu	✓	×	×	×	×	×	✓	×	×	×	✓	×	9
zangar	zẽŋ'gar	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	✓	✓	×	8
irmã	ir'mě(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	×	✓	×	×	×	✓	×	7
branco	'brẽŋku	×	×	✓	×	✓	×	×	×	×	×	✓	×	9
também	tẽm'bẽĩ(ŋ)	×	×	✓	×	×	×	✓	×	×	✓	✓	×	8
tranquilo	trẽŋ'kwilu	×	×	×	✓	×	×	✓	×	×	✓	✓	✓	7
Celkový počet chyb													102	

V rámci nosových dvojhásek a trojhásek, respektive jejich nosovosti, jsme analyzovali 11 slov, tedy celkem 132 realizací. Chybně vyslovovali studenti ve 102 případech. Chybovost tedy činila 77%.

10.1.4 Nosové dvojhásky a trojhásky - nosovost

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
órgão	'ɔrgẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	✓	4
padrão	pe'ðrẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	X	5
falam	'falẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	2
ruim	'rũĩ(ŋ)	X	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	✓	✓	X	5
pião	'pĩẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	X	✓	✓	5
tão	'tẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	X	✓	✓	5
saguão	se'gũwẽũ(ŋ)	X	X	✓	✓	X	X	X	X	✓	X	✓	✓	7
bem	'bẽĩ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
pão	'pẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	✓	✓	✓	4
flexão	flek'sẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	✓	✓	✓	4
muito	'mũĩ ⁿ tu	X	X	X	✓	X	X	X	X	X	X	X	X	11
irmão	ir'mẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	X	✓	X	✓	✓	✓	✓	3
mãe	'mẽĩ(ŋ)	X	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	X	✓	X	6
mão	'mẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	X	✓	X	6
também	tẽm'bẽĩ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
homem	'ɔmẽĩ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
vêm	'vẽĩ(ŋ)ẽĩ(ŋ)	X	X	✓	✓	✓	X	✓	X	X	X	✓	✓	6
vem	vẽĩ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	✓	4
ruim	'rũĩ(ŋ)	X	✓	✓	✓	X	X	✓	X	✓	✓	✓	✓	4
tão	'tẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	X	✓	X	X	✓	X	✓	✓	5
jovem	'ʒɔvẽĩ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
não	'nẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	X	X	X	X	X	✓	✓	✓	6
excursão	ɨʃkur'sẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	✓	✓	✓	4
em	'ẽĩ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	1
ontem	'õ ⁿ tẽĩ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	1
verão	vi'rẽũ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	✓	✓	✓	✓	3
Celkový počet chyb														101

Pro analýzu jsme měli k dispozici celkem 26 slov, tedy pracovali jsme se 312 realizacemi. Z celkového počtu realizací došlo u 101 k chybné výslovnosti. U slova *saguão* dokonce došlo

v jednom případě k úplnému vypuštění trojhlásky. Výsledná chybovost je 32%. Tento jev řadíme mezi středně obtížné.

10.1.4.1 Zavřenost nosové samohlásky a při výskytu v rámci skupin ão, am, em, êm, ém, ãe

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
órgão	'ɔrgẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	✓	×	×	×	×	✓	✓	6
padrão	pe'ðrẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	×	×	×	×	×	✓	✓	7
falam	'falẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	✓	✓	×	✓	×	✓	✓	4
pião	'pĩẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	×	×	×	✓	×	✓	✓	6
tão	'tẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	×	×	✓	×	✓	✓	7
saguão	se'gwẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	×	×	✓	×	✓	×	8
bem	'bẽĩ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	✓	×	✓	×	×	×	8
pão	'pẽũ(ŋ)	×	✓	✓	✓	✓	×	×	×	✓	×	✓	✓	5
flexão	flek'sẽũ(ŋ)	×	×	×	✓	✓	×	×	×	✓	×	✓	✓	7
irmão	ir'mẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	✓	×	×	×	×	✓	✓	6
mãe	'mẽĩ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	9
mão	'mẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	9
também	tẽm'bẽĩ(ŋ)	✓	×	✓	✓	×	×	✓	×	✓	×	×	✓	6
homem	'ɔmẽĩ(ŋ)	×	×	✓	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	10
vêm	'vẽĩ(ŋ)ẽĩ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	✓	×	×	×	×	✓	8
vem	vẽĩ(ŋ)	×	×	✓	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	10
tão	'tẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	✓	×	×	✓	×	✓	✓	6
jovem	'ʒɔvẽĩ(ŋ)	✓	×	✓	×	×	×	✓	×	✓	×	×	×	8
não	'nẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	×	×	×	×	×	×	✓	×	9
excursão	ĩʃkur'sẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	×	×	×	✓	✓	✓	✓	5
em	'ẽĩ(ŋ)	×	×	✓	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	10
ontem	'õntẽĩ(ŋ)	×	×	✓	×	×	×	✓	×	×	×	×	×	10
verão	vi'rẽũ(ŋ)	×	×	✓	✓	✓	×	×	×	×	×	✓	✓	7
Celkový počet chyb														171

Analýze bylo podrobena celkem 23 slov. Získali jsme tak 276 realizací. Uvedená tabulka dokládá, že studenti měli s výslovností této hlásky velké problémy, chybovost činila 61%. Zde považují za nutné uvést, že při výslovnosti nazálního a, ať už ve dvojháskách / trojháskách či samostatně, dochází ke spojení rovnou dvou výslovnostně velmi náročných jevů, a to redukce a nosovosti. Ke správnému osvojení výslovnosti v tomto případě do značné míry přistupuje dle našeho názoru i určitý individuální aspekt, a to hudební sluch. Portugalština je co do zvukové

stránky jazykem velmi náročným a studenti, kteří disponují hudebním sluchem, jsou do jisté míry zvýhodněni oproti studentům, kteří jej nemají. Pro studenty s hudebním sluchem je snadné si osvojit správnou výslovnost již pouhým odposlechem mluveného projevu, kdežto studenti, jež hudební sluch nemají, se pravděpodobně nevyhnou nutnosti nastudovat správnou výslovnost na základě vědeckých popisů pro realizaci jednotlivých hlásek.

10.1.5 Výslovnost skupiny –ou

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
explicitou	ɪʃplisi'to	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✗	✗	✓	✓	5
louvo	'lovu	✓	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	3
louvar	lɔ'var	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	2
pouco	'poku	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✓	✗	✓	✓	4
sou	'so	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	3
sou	'so	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	3
gostou	go'ʃto	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	3
outra	'otre	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	6
deixou	deɪ'ʃo	✓	✗	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	2
Celkový počet chyb														31

Analýze tohoto jevu jsme podrobili celkem 9 slov a získali jsme tak 108 realizací. Studenti se dopustili 31 chyb, což vyjádřeno v procentech činí 28%. Nejvíce studenti chybovali ve slově *outra*, kde se dopustili celkem šesti chyb.

10.2 Souhlásky

10.2.1 Výslovnost písmene r na počátku slova

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
realidade	reali'ðaðɨ	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3
recolha	rɨ'koʎɐ	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3
roda	'rɔðɐ	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3
rompes	'rɔ̃mpɨʃ	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3
ruim	'rũĩ(ɲ)	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✗	4
rua	'xuɐ	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	2
ruí	'RUĩ	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	2
réis	'REɨʃ	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3

rio	'riu	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	2
ruim	'rũĩ(ɲ)	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	2
restaurante	riʃtau'rãnti	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓	✓	✓	3
república	ri'puβlike	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
Celkový počet chyb													31	

V této části analýzy zaměřené na výslovnost počátečního r jsme podrobili analýze celkem 12 slov a získali jsme tak 144 realizací. Studenti chybovali ve 31 slovech, což udává chybovost 21%. Jako chybnou jsme považovali výslovnost českého r na místo vícekmitového / uvulárního, jež jsou volnými výslovnostními variantami v této pozici. Tento výslovnostní jev hodnotíme na základě procentuálního výsledku jako středně obtížný.

Jako zajímavost lze zmínit fakt, že u studentů převažovala výrazná tendence k realizaci uvulárního [R] nežli vícekmitového.

10.2.2 Výslovnost skupiny rr

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
agarrar	æɾæ'rɑr	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✓	✓	✗	4
carro	'kɑru	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	2
Celkový počet chyb													6	

K analýze tohoto jevu jsme měli v textu pouze 2 slova této výslovnosti, jev byl tedy celkem realizován ve 24 provedeních. K chybě ve výslovnosti došlo v šesti případech, procentuelně to znamená chybovost 25%. Tento jev hodnotíme tedy jako mírně problematický.

10.2.3 Výslovnost velarizovaného l

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
falta	'faʎte	✗	✓	✓	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✓	7
vital	vi'taʎ	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	8
mel	'mɛʎ	✓	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	7
filtro	'fiʎtru	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10
brasil	bre'ziʎ	✗	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	8
belga	'beʎge	✓	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✓	7
sol	'soʎ	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10
filtro	'fiʎtru	✗	✗	✓	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✗	✓	✗	10

caldo	'kaɫdu	X	X	✓	✓	X	X	X	X	X	X	✓	X	9
mil	'miɫ	X	✓	✓	X	X	X	X	X	✓	X	✓	✓	7
Celkový počet chyb													83	

Z počtu údajů uvedených v tabulce můžeme vypočítat, že studenti při výslovnosti velarizovaného l chybovali velmi mnoho. Pro analýzu jsme měli k dispozici 10 slov, tedy 120 realizací. Studenti chybovali celkem v 83 případech, což po procentuelním vyhodnocení znamená chybovost 69%. Vzhledem k tomuto výsledku řadíme výslovnost velarizovaného l k jevům velmi problematickým. Ve většině případů docházelo k výslovnosti českého l, v několika případech jsme vypočítávali výslovnost španělského l, které má oproti portugalskému velarizovanému l odlišné výslovnostní charakteristiky.

10.2.4 Výslovnost intervokálního s

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
casa	'kaze	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	1
desejo	dĩ'zɛ(ɐ)ʒu	X	✓	✓	✓	X	X	✓	X	X	X	✓	X	7
casa	'kaze	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
paraíso	pe're'jizu	X	✓	✓	✓	X	X	X	X	X	✓	✓	X	7
Celkový počet chyb													16	

Analýze byla podrobena celkem 4 slova, to znamená získali jsme 48 realizací. Studenti chybovali ve výslovnosti pouze v šesti případech, chybovost tedy byla stanovena na 25%. Ve všech případech studenti realizovali hlásku [s]. Výslovnost intervokálního s řadíme na základě procentuelního vyhodnocení mezi jevy středně obtížné.

10.2.5 Výslovnost písmene x

10.2.5.1 Písmeno x v intervokální pozici

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
exame	i'zɛmĩ	✓	X	✓	✓	X	X	X	X	✓	X	✓	✓	6
flexão	fɛk'sɛũ(ɲ)	X	✓	✓	✓	X	X	X	✓	✓	X	✓	✓	5
exemplo	i'zɛmplu	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	✓	✓	✓	✓	3

máximo	'masimu	X	X	✓	✓	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	✓	3
deixar	deɨ'far	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
deixou	deɨ'fo	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
Celkový počet chyb													17	

Ke zkoumání tohoto způsobu výslovnosti jsme měli k dispozici 6 slov, celkem jsme tedy pracovali se 72 realizacemi. K chybné výslovnosti došlo ve 23%, tedy u 17 realizací. Nejvíce výslovnostních chyb studenti udělali u slov *exame* a *flexão*. Oproti správné výslovnosti jako [z] u prvního slova a [ks] u druhého docházelo při výslovnosti prvního z nich nejčastěji k realizaci [gz], v ojedinělých případech jako [j] popř. [z] či [ks]. U druhého slova se nejčastěji objevovala výslovnost [j], popř. [s].

10.2.5.2 Písmeno x v předponě ex-

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
explícito	ɨ'plisitu	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	X	✓	✓	4
explicito	ɨ'pli'situ	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	X	✓	✓	4
explicitou	ɨ'plisi'to	✓	✓	✓	✓	✓	X	X	X	✓	X	✓	✓	4
exmarido	ɨzme'riðu	X	✓	✓	✓	X	X	✓	X	X	X	✓	X	7
excursão	ɨ'kur'sẽũ(ŋ)	X	✓	✓	✓	✓	X	✓	X	✓	X	✓	✓	4
Celkový počet chyb													23	

Pro analýzu výslovnosti této skupiny jsme měli k dispozici celkem 5 slov, získali jsme tak 60 realizací. Z těchto realizací studenti vyslovili správně ve 37 případech, 23 realizací bylo provedeno nesprávně. Jako nejnáročnější bylo identifikováno slovo *exmarido*, kde docházelo k nejpestřejším realizacím. Oproti správné výslovnosti jako [z] studenti realizovali ve dvou případech jako [z], u dvou dalších studentů došlo k výslovnosti jako [j] a v neposlední řadě se objevila i výslovnost jako [ks] či [s]. U prvních třech slov byla téměř u všech chybujících studentů nejčastěji realizována výslovnost jako [ks]. Chybovost u tohoto jevu byla celkem 38%.

10.2.6 Výslovnost souhláskových skupin ct, pt

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Chyby
director	diɾe'tɔɾ	✓	✓	✓	X	X	✓	✓	X	✓	✓	✓	✓	3
baptismo	ba'tizmu	✓	X	✓	X	X	✓	X	X	✓	X	✓	X	7

óptimas	'ɔtimeʃ	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✗	3
Celkový počet chyb														13

K analýze výslovnosti souhláskových skupin nám posloužila 3 slova, posuzovali jsme tedy celkem 36 realizací. Studenti chybovali u 13 z nich, chybovost tedy dosáhla 36%. Tento jev hodnotíme jako středně obtížný.

10.3 Přízvuk

čtené slovo	transkripce	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	chyby
explícito	if'plisitu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
explicito	ifpli'situ	✓	✗	✓	✓	✗	✗	✗	✗	✓	✗	✓	✓	6
explicitou	ifplisi'to	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
frequência	fri'kwẽ ⁿ sje	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
medo	'meðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
órgão	'ɔrgẽũ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
padrão	pe'ðrẽũ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
área	'arje	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	2
realidade	rjeli'ðaði	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
falam	'falẽũ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
capítulo	ke'pitulu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
recolha	ri'koʎe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
para	'pɛɾe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
português	purtu'ʒɛʃ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
canto	'kẽ ⁿ tu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fundo	'fũ ⁿ du	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
ensaio	ẽ ⁿ 'saju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
conto	'kõ ⁿ tu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
íntimo	'ĩ ⁿ timu	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
canto	'kẽ ⁿ tu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sozinho	so'ziju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sério	'sɛɾju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
bilha	'biʎe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
bilhar	bi'ʎar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fuga	'fuʒe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fugir	fu'zir	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
bola	'boʎe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
bolar	bu'lar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0

sopro	'sopru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
suprar	su'prar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
louvo	'ləvu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
louvar	lo'var	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
vela	'vele	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
velar	vi'lar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
bebo	'bebu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
beber	bi'ber	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
chama	'ʃeme	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
chamar	ʃe'mar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
papa	'pape	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	1
papar	pe'par	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
director	dire'tɔr	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
padeiro	pa'ðẽru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
baptismo	ba'tizmu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fábrica	'fabrike	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cábula	'kabule	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
casa	'kaze	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
falará	fele'ra	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
falta	'faʎte	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
vital	vi'taʎ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
a andar	ã'n'dar	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
chega	'ʃege	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cama	'keme	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
canto	'kẽntu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
saber	se'βer	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
vende	'vẽndi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
desejo	di'ze(ɐ)ʒu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
venda	'vẽnde	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
tempo	'tẽmpu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
esta	'eʃte	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✓	2
vendes	'vẽndiʃ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
dívida	'diviðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
filtro	'fiʎtru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
brasil	bre'ziʎ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
simples	'sĩmpliʃ	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
língua	'lĩngwe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
toda	'toðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
poço	'posu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
onda	'õnde	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0

longe	'lõnzɨ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
molho	'mɔɮu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
roda	'ɾɔðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
rompes	'ɾõmpɨf	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
muro	'muru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
atum	a'tũ(ŋ)	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
prédio	'pɾedju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
mau	'mau	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
tábua	'tabwe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
saguão	se'gũẽũ(ŋ)	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
ambos	'ẽmbuf	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
abrir	eβ'rir	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
dentro	'ðẽntɾu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
ida	'iðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
quadro	'kwaðɾu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sede	'seði	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
estufa	iʃ'tufe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fumar	fu'mar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
grande	'grẽndi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
agarrar	eʁe'rar	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
magro	'maɾru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
pequeno	pi'kenu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cada	'keðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
lado	'laðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
eleito	i'lejtu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
belga	'bɛɮge	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
filho	'fiɮu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
campo	'kẽmpu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cana	'kene	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
nada	'naðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cinco	'sĩŋku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sonho	'soɾu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
capa	'kape	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
caro	'karu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
pedra	'peðɾe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
carro	'karu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
caça	'kase	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
cedo	'seðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
chegar	ʃi'gar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fechar	fi'ʃar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
este	'eʃti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0

todo	'toðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
nata	'nate	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
sete	'seti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
vida	'viðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
ave	'avi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
casa	'kaze	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
zangar	zēn'gar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
loja	'loze	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
desde	'dezdi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
exame	i'zemi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
dúvida	'duviðe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
filtro	'fiłtru	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
flexão	flek'sēũ(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
açúcar	e'sukar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
espelho	ɨ'peɫu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
muito	'mũĩntu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
pouco	'poku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
fome	'fomi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
assim	e'sĩ(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
jardim	zer'dĩ(η)	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
irmã	ir'mē(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
irmão	ir'mēũ(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
branco	'brēnku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
afundar	e'fũndar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
saudade	seũ'ðaði	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	✗	✓	✓	✓	2
também	tēm'bēĩ(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
homem	'omēĩ(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
tranquilo	trēn'kwilu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
azuis	e'zuiɫ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
noite	'noiti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
qualidade	kweli'ðaði	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
público	'puβliku	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
beleza	bi'leze	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
caldo	'kałdu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
onze	'õnzi	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
comum	'kumũ(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
agradável	eɾre'ðaveɫ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
jovem	'zovēĩ(η)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
exemplo	i'zēmplu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
exmarido	ɨzme'riðu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1

excursão	ɨʃkur'sẽũ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
máximo	'masimu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
deixar	deɨ'ʃar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
trabalho	tre'baʎu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
ontem	'õntẽĩ(ŋ)	✗	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	3
restaurante	ʀɨʃtau'rãnti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
comeu	ku'meũ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
gostou	guʃto	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	1
república	ʀi'puβlike	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
outra	'otre	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
marítimos	me'ritimuʃ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
verão	vi'rẽũ(ŋ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
deixou	deɨ'ʃo	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
paraíso	peɾe'jizu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
desporto	dɨ'ʃportu	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
óptimas	'õtimeʃ	✗	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	1
abriu	e'βriju	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✗	✓	✓	1
nenhuma	ni'ɲũme	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	0
Celkový počet chyb														38

Do inventáře zkoumaných slov jsme nezahrnuli jednoslabičná slova. Pracovali jsme se 163 slovy, tedy 1956 realizacemi. Pouze u 38 slov umístili studenti slovní přízvuk jinak, než jak to odpovídá pravidlům výslovnosti. Chybovost činila pouhá 2%. Na základě uvedených informací hodnotíme umístění přízvuku jako jev jako snadný, realizace se obešla bez obtíží.

11 SHRNU TÍ ANALÝZY

Analyzovali jsme celkem 15 výslovnostních jevů. Jako nejméně obtížný jev jsme vyhodnotili umístění přízvuku, kdy došlo pouze ke 2% chyb. S chybovostí 21% následovala realizace počátečního r. Nepatrně větší chybovost, tedy 23%, se projevila u redukovaných samohlásek v pozici posttonické. Celková chybovost 23% byla identifikována u výslovnosti x v intervokalickém postavení. Ve 25% případů došlo k nesprávné realizaci skupiny rr. Při zkoumání nosovosti u nazálních vokálů byla identifikována chybovost 27%. Výslovnost skupiny ou byla chybně provedena ve 28% případů. Co se týče nosovosti hlásky a u dvojhásek a trojhásek, zde jsme celkem identifikovali chybnou výslovnost u 32% realizací. Nepatrně větší chybovost byla zjištěna u výslovnosti intervokalického s, konkrétně 33%. Výslovnost skupin ct, pt měla celkem 36% chybných realizací. V předponách ex jsme zjistili u výslovnosti x celkem 38% chybných provedení. U protonické redukce samohlásek a zavřenosti nosového a v rámci dvojhásek a trojhásek bylo dosaženo stejného procenta chybovosti, tedy 61%. Předposledním hodnoceným jevem byla výslovnost velarizovaného l. Tento jev byl chybně realizován celkem v 69% analyzovaných slov. Největší chybovost, tedy 77%, byla identifikována při zkoumání zavřenosti nazálního konsonantu a.

Za důležité považujeme nastínit možné příčiny zjištěných chybných výslovností. V kapitole 8 jsme se seznámili s vlivy mateřského jazyka na proces osvojování cizího jazyka. Tyto vlivy se dle našeho názoru uplatňovaly zejména při výslovnosti nosových samohlásek, respektive jejich zavřenosti. Český jazyk tyto typy hlásek nevyužívá a nám se potvrdilo, že s nimi studenti měli velké problémy. Projevil se zde tedy negativní vliv mateřského jazyka. Mezi další vlivy, které na studenty působily, patří osvojování dalšího cizího jazyka, jiného než-li portugalská. U námi analyzovaných studentů se jednalo o španělský jazyk. Tendence ke španělské výslovnosti byla u konkrétních studentů evidentní. Z tohoto důvodu si myslíme, že osvojování jiného cizího jazyka paralelně s portugalským jazykem lze hodnotit jako další negativní vliv. U některých studentů mohla být výslovnost do jisté míry ovlivněna také nervozitou, která byla z jejich hlasu patrná. Zde nutno připomenout, že prostory nahrávacího studia působí na běžného člověka velmi nezvykle a stísněně. Dokonalé odhlučnění daného prostoru je v současné společnosti plné ruchů a hlasitých zvuků jevem ojedinělým. Samotný fakt, že je student nahráván, natož ve zmíněném prostředí, na které není zvyklý, způsobilo v některých

případech velkou nervozitu znatelnou v hlase, v jednom případě se nervozita projevovала smíchem.

Na závěr tohoto hodnocení považujeme za důležité zmínit fakt, že námi provedená analýza je přes maximální možné úsilí, jež jsme jí věnovali, pouze subjektivní. Kladli jsme důraz na co nejdůtálnější zachycení daných jevů, jevy jsme analyzovali mnohokrát. Přesto je však možné, že čtenář při poslechu nahrávek dospěje k jinému názoru. Tuto situaci nelze vyloučit. Na druhé straně však nepřipouštíme situaci, kdy by mělo dojít k vypození zásadních rozdílů oproti naší analýze.

12 ZÁVĚR

Tématem diplomové práce byla problematičká výslovnost portugalských hlásek a umíst'ování přízvuku u českých rodilých mluvčích. Cílem naší práce bylo identifikovat typické chyby ve výslovnosti portugalských hlásek a specifikovat, ve kterých výslovnostních jevech udělali čeští studenti nejvíce chyb. Ke spolupráci jsme oslovili studenty prvního až pátého ročníku oboru Portugalistika Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Tuto diplomovou práci jsme rozdělili na dvě části: na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část shrnuje poznatky z námi nastudované odborné literatury a sloužila tedy jako podklad pro vypracování praktické části. Teoretická část je tvořena osmi kapitolami. V první kapitole, kterou tvořil úvod, jsme čtenáře seznámili s důvody pro výběr tohoto tématu a cíli této diplomové práce. Ve druhé kapitole jsme se zabývali úvodem do fonetiky a fonologie. Nastínili jsme základní charakteristiky těchto vědních oborů. Ve třetí kapitole jsme nastínili proces tvoření mluvené řeči. Ve čtvrté kapitole jsme čtenáře seznámili s fonetickou transkripcí, již jsme v naší práci hojně využívali. V páté kapitole jsme se věnovali zvukové stránce portugalského jazyka a poukázali jsme na některé rozdíly mezi češtinou a portugalštinou. V šesté kapitole jsme si představili systém hlásek portugalského jazyka. V sedmé kapitole jsme zachytili výslovnostní pravidla, jejichž uplatňování a dodržování je pro správné osvojení portugalského jazyka zcela zásadní. V osmé kapitole jsme se zabývali vlivem mateřského jazyka na proces osvojování cizího jazyka.

V praktické části jsme si nejdříve představili skupinu studentů, jež se zúčastnila nahrávání zvukového materiálu. Dále jsme se pak věnovali analýze získaných nahrávek. Pro analýzu jsme sestavili inventář 202 slov, která byla vybrána na základě jednotlivých výslovnostních jevů, které se v portugalštině objevují. Studenti předčítali jednotlivá slova tak, jak byla zařazena do seznamu. Slova jsme řadili náhodně, abychom studenta neupozornili na konkrétní jev, který je v daném slově analyzován. Analyzovaná slova jsme pak rozdělili do tabulek dle příslušných výslovnostních jevů. Našemu zkoumání bylo podrobena celkem 15 takovýchto jevů. Vedle každého slova jsme do tabulky označili správnou výslovnost ve fonetické transkripci. V další části tabulky jsme zaznamenali, zda-li student přečetl daný jev správně či chybně. Zaznamenané chyby jsme u každého analyzovaného jevu sečetli a celkový počet chyb jsme uvedli na konci každé tabulky. Z tabulky je dále patrné se kterými jevy měl student problémy. Pod každou

tabulkou je umístěn komentář, ve kterém hodnotíme daný jev. V závěru praktické části jsme provedli zhodnocení jednotlivých jevů dle jejich obtížnosti.

Po vyhodnocení analýzy jsme dospěli k závěru, že studenti nejvíce chybovali v zavřenosti nosového a. Studenti u tohoto jevu chybovali v rovných 77%. Velké problémy dělala studentům také výslovnost velarizovaného l, kde jsme zjistili chybovost 69%. Za zmínku stojí dále redukce samohlásek v pozici protonické a zavřenost nosového a v rámci nosových dvojhlásek/trojhlásek, kde došlo shodně k výsledku 61%. Cíl naší práce, identifikovat nejčastější výslovnostní chyby a stanovit, u kterých jevů se studenti dopouštějí nejčastěji chyb, byl tedy splněn. Naopak nejméně problému jsme identifikovali při umístění přízvuku, pouhá 2%. V tomto jevu se studenti dopustili pouze minimálních chyb.

Dle našeho názoru je tato diplomová práce vhodným materiálem pro studenty i pro pedagogy, jelikož se doposud žádná odborná publikace tímto tématem nezaobírala. Myslíme si také, že by bylo vhodné na toto téma navázat a věnovat se metodice odstranění výslovnostních chyb.

13 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Cizojazyčná literatura

ALMEIDA, A. *The Portuguese nasal vowels: phonetics and phonemics*. In: SCHMIDT-RADEFELDT, Jürgen (ed.): *Readings in Portuguese linguistics*. Amsterdam-New York-Oxford: North-Holland Publishing company, 1976.

ANDRADE, A. – VIANA, M. do C. *Fonética*. In: FARIA, I.H. – PEDRO, E.R. – DUARTE, I. – GOUVEIA, C.A.M. (orgs.): *Introdução à Linguística Geral e Portuguesa*. Lisboa: Caminho, 1996.

BARBOSA, J.M. *Notas sobre a pronúncia portuguesa nos últimos cem anos*. Biblos, vol. LXIV, 1988.

CÂMARA jr., J.M. *The Portuguese language*. Chicago and Londond: Univ. of Chicago Press, 1972.

CUNHA, C. – CINTRA, L.F.Lindley. *Nova gramática do português contemporâneo*. Lisboa: Edições João Sá da Costa, 2005.

DELGADO-MARTINS, M.R. *Fonética do Português*. Lisboa: Caminho, 2002.

DELGADO-MARTINS, M.R. *Ouvir falar. Introdução à Fonética do Português*. Lisboa: Caminho, 1988.

MATEUS, M.H.M. – ANDRADE, A. – VIANA, M. do C. – VILLALVA, A. *Fonética, Fonologia e Morfologia do Português*. Lisboa: Universidade Aberta, 1990.

NOBILING, O. *As vogais nasais em português*. Littera: vol.12, 1974.

SILVA, T. *Fonética e Fonologia do Português*. São Paulo: Editora Contexto, 2002.

TEYSSIER, P. *Manuel de langue portugaise*. (Portugal-Brésil). Paris: Klincksieck, 1976.

VANDERSEN, P. *O vocalismo português: Implicações teóricas*. Revista Brasileira de Linguística, vol. L, no.1, 1974.

Českojazyčná literatura

BEČKA, J.V. *Slovník synonym a frazeologismů*. Praha: Novinář, 1982.

DUBĚDA, T. *Jazyky a jejich zvuky. Univerzálie a typologie ve fonetice a fonologii*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005.

GREPL, M. – KARLÍK, P. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998.

HÁLA, B. *Fonetika v teorii a praxi*. Praha: SPN, 1975.

JINDROVÁ, J. – PASIENKA, A. *Portugalsko-český slovník*. Praha: LEDA, 2005.

KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. (eds.) *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002.

PAČESOVÁ, J. a kol. *Úvod do fonetiky románských jazyků*. Praha: SPN, 1980.

PALEK, B. *Základy obecné jazykovědy*. Praha: SPN, 1989.

PALKOVÁ, Z. *Fonetika a fonologie češtiny*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 1994.

ROMPORTL, M. *Základy fonetiky*. Praha : SPN, 1973.

TLÁSKAL, J. *Fonetika a fonologie současné evropské portugalštiny*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006.

VESELÝ, J. *Problematika vyučování ruštině jako blízce příbuznému jazyku*. Praha: SPN, 1981.

Elektronické zdroje

DOKULIL, M. a kol.: *Mluvnice češtiny I*. Praha: Akademia, 1986. [online].[cit. 2015-16-04].

Dostupné z WWW:

<http://www.ucenischalupou.chytrak.cz/cesky_jazyk_2/soubory/artikulacni_ustroji_b.gif>

KRČMOVÁ, M. *Fonetika a fonologie* [online].[cit. 2015-04-22]. Dostupné z WWW:

<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/ff/ps09/fonetika/tisk_2009/ch03s02.html>

RADAMÉS. *Vogais cardeais*. [online].[cit. 2015-03-20]. Dostupné z WWW:

<<http://radames.manosso.nom.br/linguagem/gramatica/fonetica/vogal/>>

AZEVEDO, A.L. *Portugal seve seguir as regras do Novo Acordo Ortográfico*. [online].[cit.

2015-05-20]. Dostupné z WWW: <[http://g1.globo.com/jornal-hoje/noticia/2015/05/portugal-](http://g1.globo.com/jornal-hoje/noticia/2015/05/portugal-deve-seguir-regras-do-acordo-ortografico-partir-de-quarta.html)

[deve-seguir-regras-do-acordo-ortografico-partir-de-quarta.html](http://g1.globo.com/jornal-hoje/noticia/2015/05/portugal-deve-seguir-regras-do-acordo-ortografico-partir-de-quarta.html)>

14 PŘÍLOHY

14.1 Příloha č.1

explícito	sopro	tempo
explicito	suprar	esta
explicitou	louvo	céu
frequência	louvar	mel
medo	vela	vendes
órgão	velar	dívida
padrão	bebo	vi
tom	beber	filtro
área	chama	brasil
realidade	chamar	simples
falam	papa	língua
capítulo	paper	toda
recolha	director	poço
para	padeiro	onda
português	baptismo	longe
canto	fábrica	molho
fundo	cábula	roda
ensaio	casa	rompes
conto	falará	muro
íntimo	falta	atum
canto	vital	um
sozinho	a andar	pai
sério	chega	foi
bilha	cama	prédio
bilhar	canto	mau
fuga	saber	tábua
fugir	vende	ruim
bola	desejo	pião
bolar	venda	tão
saguão	caro	irmã
bem	pedra	irmão
ambos	carro	branco
abrir	rua	mãe
dar	caça	mão
dentro	cedo	afundar
ida	chegar	saudade
quadro	fechar	também

dia
sede
estufa
fumar
guia
grande
agarrar
magro
pequeno
cada
lado
eleito
belga
sol
filho
campo
cana
nada
cinco
sonho
vim
pão
capa
excursão
máximo
deixar
sou
eu
trabalho
em
ontem

este
todo
nata
tio
sete
vida
ave
casa
zangar
loja
giz
desde
exame
dúvida
filtro
flexão
açúcar
espelho
muito
pouco
fome
assim
jardim
restaurante
comeu
gostou
república
outra
marítimos
verão
deixou

homem
vêm
vem
tranquilo
rui
azuis
réis
rio
noite
qualidade
ruim
tão
público
beleza
caldo
onze
comum
sou
agradável
jovem
não
exemplo
exmarido
paraíso
desporto
óptimas
mil
abriu
nenhuma

14.2 Příloha č.2

CD se zvukovými nahrávkami